

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Job

I

„Onze Vader, Die in de hemelen zijt“.

Wat is dat, deze aanspraak van het gebed, dat onze Here Jezus ons zelf geleerd heeft?

Dat is maar niet een oproepen van God, zoals je iemand telefonisch kunt oproepen. Een poging om de HERE aan de lijn te krijgen. Neen, dit is toch wezenlijk iets anders. Het is naar de aard van het geloof en het gebed een **belijdenis**. We leggen met deze aanspraak de diepste grondslag van ons geloofsleven en geloofsverwachting bloot. We belijden met dit ene zinnetje onze verankering in het verbond en ons uitzicht op de eeuwigheid. Wie zegt: onze Vader, Die in de hemelen zijt, — heeft eigenlijk **alles** gezegd, wat zijn hart vervult aan geloof en hoop en liefde.

Want wie op aarde zó van de hemel spreekt, getuigt van zijn verbondenheid aan, zijn afhankelijkheid van en zijn burgerschap in de hemelen.

En wie zó Vader zegt, belijdt zijn kindschap meteen van die Vader, zijn geborgen zijn bij die Vader, zijn vertrouwen op die Vader.

En als we kinderen zijn, dan zijn we ook erfgenamen, erfgenamen van de nieuwe hemel en de nieuwe aarde!

Ziet u wel, dat daar **alles** inligt, in die simpele en toch zo machtig aangrijpende, veelomvattende en tegelijk diep vertroosten-de aanspraak van het Onze Vader?

Daar is een **aarde**, die sinds de zondeval en doodsafbraak genoemd wordt een tranendal vol schaduw des doods. Daar is een aarde, die sindsdien het operatieterrein werd van de overste dezer wereld.

En op deze aarde wonen gevallen mensen in tirannie des duivels en in vreeze des doods.

Op deze aarde leven en wonen en werken ook wij. Bij die mensheid horen we. Daar maken we deel van uit. Onder die schaduw worden we ontvangen en geboren. Groeien we op, worden we volwassen. Trouwen we en krijgen we kinderen. Strijden we en lijden we en sterven we.

Ver boven deze aarde en deze mensheid is de **hemel**.

Daar dromen we van. Daar denken we aan. Maar dat is onnoemelijk ver weg! Onbereikbaar ver.

Wat denken we eigenlijk van de hemel? Daar denkt zich de één een lot en de ander een God. En een derde vereenzelvigd die beiden.

De hemel... daar valt soms een zonnestraal uit, en soms een bliksemstraal. Het kan een heldere, wolkenloze hemel zijn. Het kan ook een koperen hemel worden, zonder enige verademing. Het kan een onweerswerk worden, vol dreiging. En daar kan uit die hemel van alles op ons leven neerkomen. Die hemel hangt je altijd boven het hoofd, en je weet toch maar nooit wát je boven het hoofd hangt. Is in die hemel geen macht werkzaam, die ons leven kan maken en breken? Die macht noemen we God. Soms hebben we een voorstelling van twee machten, een goede en een kwade, die we dan God en satan noemen, en die beurtelings op ons leven ingrijpen en de overhand hebben. Is ons leven geen speelbal, die heen en weer geworpen wordt tussen die goede en die boze macht, tussen God en satan?

Wat een ontzaglijk trieste en troosteloze levensbeschouwing en Godsbeschouwing is dat! Maar hoeveel miljoenen zouden er niet bij leven en sterven?

Maar wat gebeurt er nu, als we het Onze Vader gaan bidden?

Daar is een man of vrouw, een jongen of een meisje, een mensenkind op aarde. Leef-tijd, geslacht, land, volk, taal, ras of kleur doet er niet toe.

Daar is een mensenkind in dit tranendal, in het paleis Soestdijk, of in een vluchtelingenkamp in West-Duitsland. In de N.O.-Polder, of in de Kongo. Achter het IJzeren Gordijn of in de staat Alberta, — het doet er allemaal niets toe, —

die slaat zijn oog, die heft zijn hart naar de hemel!

Niet in bange vrees. Niet met een vaag, zwevend godsbesef. Neen, maar hij denkt zich Iemand in die hemel, een Persoon. Hij denkt zich die hemel bewoond, vervuld, doorleefd van GOD. Eén God. De enige God.

En hij noemt die God **VADER**, zijn Vader. Weet zich, belijdt zich, gevoelt zich het kind, een zoon, een dochter hier op aarde van die Vader in de hemel. Geen dreigend lot meer, maar een liefderijk God en een zorgende, beschermende Vader!

Want dat houdt die VADERnaam toch in. Die heeft toch voor een kind een ontzaglijke gevoelswaarde, van **verbondenheid** en **gebor-genheid**.

Maar zo doorbreekt die wonderschone aanspraak van ons gebed heel die fatale en fatalistische levens- en godsbeschouwing van miljoenen mensen, van primitieve en moderne heidenen, en hoe gemakkelijk vallen ook wij nog in die heidense godsgedachten terug, in momenten van twijfel en ongelovigheid.

„Onze Vader, Die in de hemelen zijt“.

Die hemel, die zo ver lijkt en zo dreigend vaak, zo van koper of zo grauw, — daar woont en troont toch **onze Vader**! Die hemel is van **Hem** vervuld. En zodra we dat maar weten, wordt die hemel ook anders! Ze is nu niet zo ver meer. Ze heeft nu niets dreigends meer. Ze buigt zich aan de horizonten van ons leven als een beveiligende koepel over ons leven op aarde heen. Want Vader is daar, en „in de hemel is het schoon“ zingen Zijn kinderen op hoge toon, en ze kunnen dat zo zingen, omdat Vader daar is. En waar Vader is, daar is het altijd goed en schoon. „Wenn ich nur Dich habe so frage ich nicht nach Himmel und Erde“, zoals Luther Psalm 73 : 25 zo onverbeterlijk goed vertaalde.

Job op de aarde

En nu denk ik aan de geschiedenis van **JOB**.

Daar was ergens op de aarde, — het land Uz heeft nog niemand met zekerheid kunnen aanwijzen —, een mens, een man, wiens naam was Job, en deze man was vroom en oprecht, godvrezend en wijkende van het kwaad. En niemand was op aarde als hij.

Kijk, je kunt van een massa kwaad en ramp in de wereld wel een „oorzaak“ vinden. Het kwaad straft vaak zichzelf, zeggen we. En zonde baart zonde.

Maar van de aanvang af wil de schrijver van dit verhaal ons elke denkbare mogelijkheid afsnijden tot een al te menselijke verklaring van het lijden van Job. Elke poging de oorzaak bij Job zelf te zoeken wordt bij voorbaat als onrechtmatig gediskwalificeerd.

Deze Job was voorts zeer rijk. De rijkste man van zijn omgeving. Een vorstelijke figuur in zijn tijd. Wat een smet kleeft er vaak aan rijkdom! Bloed en tranen van medemens. Maar Job was niet alleen de rijkste, hij was ook de vroomste man van zijn tijd. Dat kan dus samengaan. Dat gaat ook samen, als God zijn lichtende hemel uitspant over zijn knecht Job.

Maar dan ineens, volkomen onverklaarbaar en onvoorbereid verandert die lichtende hemel in een angstaanjagende donkere hemel, waaruit donderslag na donderslag elkaar op-

UIT DE INHOUD:

Job (I)	C. P. P.
Het werk begint weer... maar hoe? (I)	C. V.
Onze beroepbare kandidaten	H. J. J.
Een geschiedenis in Amerika	J. M.
Boekbespreking	A. P.; H. J. J.
Persschouw	C. V.
Kritische krabbel	Frater
Kerknieuws	

volgt en bliksemstraal na bliksemstraal neerflitst en treft!

Op één dag verliest Job **alles**. Zeven zonen, drie dochters, zijn vee, zijn goederen, zijn knechten en maagden... **alles**! Daar was de hand der mensen in: roversbenden. Maar ook de kracht der natuur: zware storm. Ja, het vuur Gods van de hemel! Hier is geen twijfel meer mogelijk: de hemel, God in de hemel heeft Job op één dag straatarm en doodongelukkig gemaakt.

Maar nog is het einde niet, want dan komt de dag, dat Job ook nog met boze zweren bezocht wordt van top tot teen. En hij zit in de as neer, en krabt zijn jeuk weg, die ondraaglijke jeuk, met een potscherf, een scherf van zijn gebroken geluk en welvaart. Het enige wat hem nog gelaten is.

Dat is de man Job op aarde. Ergens op een plekje in die grote mensenwereld. Zo zien hem zijn vrouw en vrienden. En zijn vrouw zegt: volhardt ge nu nog in uw vroomheid? Ziet ge dan niet, dat de hemel tegen je is? En dat ge straks wel sterven moet? Doe nu nog één wijs ding voor je dood: **breek met God!**

En zijn vrienden komen en zitten 7 dagen lang te zwijgen tegenover hem. Zeven dagen lang! Ze zitten hem maar aan te staren in zijn lijden. Ze kunnen geen woorden vinden voor de gedachten die zich in hen vermenigvuldigen. Maar tenslotte komt het eruit, bij alle drie, Elifaz, Bildad en Sofar. Bij de een wat milder dan bij de ander. Bij de ander wat rauwer dan bij de een. Maar het komt er toch bij alle drie uit: Job, **zou God niet met je gebroken hebben**, omdat je toch in de grond der zaak niet de vrome Job bent waar we je altijd voor gehouden hebben, naar het oordeel der liefde, dat ons betaamde?

Hoort u het verschil? Jobs vrouw twijfelt geen moment aan de rechtvaardigheid van haar man, maar ze zegt: breek met God. De vrienden echter houden vast aan Gods rechtvaardigheid en moeten daarom wel twifelen aan Jobs onschuld, en daarom zeggen zij: God heeft met jou gebroken.

Alles is gebroken in Jobs leven; die ene potscherf spreekt welsprekende taal.

Alles?

Neen, er is nóg niets verloren, zolang het **tussen God en hem heel blijft**. Maar juist op **dit** punt, het laatste en diepste en hoogste en eerste in Jobs leven, zijn verhouding tot God, zetten zich nu in de aanvallen van zijn vrouw en zijn vrienden. Dat zijn doorgaans in ons leven degenen, die ons het naaste staan. **Dit** wordt de zwaarste aanvechting. Hieronder heeft Job veel meer geleden dan toen hij zijn kinderen en alles in één slag kwijt was. Want zijn eigen vrouw zegt tegen hem: Job, kan een God, Die je dat aangedaan heeft je **Vader** zijn? En zijn vrienden beginnen van de andere kant en zeggen: Job, als God je dit aangedaan heeft, zou je dan wel een **kind van God** zijn?

En zo is in het lijden van Job de aanspraak van ons gebed in geding. Onze Vader Die in de hemelen zijt. Laat God zich zo aanspreken en zullen wij het volhouden God zo aan te spreken, ook als de hemel voor ons gevoel potdicht zit, een koperen hemel waar geen antwoord uit komt? Een donkere hemel waar alleen maar onheil uit dreigt? Hoe vaak bekruipt ons de verzoeking niet met God maar te breken? Hoe vaak ook de angst niet, dat we toch geen kinderen Gods zijn?

Dat is het wat op aarde zich afspeelde in Jobs leven. Zo ziet het er hier beneden uit. Dat zijn de stemmen, die hier klinken, de vragen, die hier opkomen, de problemen, die hier kwelen, de angsten, die hier benauwen,

de verzoeken, die hier een mens bespringen kunnen.

Maar dan komt het mooie, het geweldige, het onverwachte van het boek Job. Tot nog toe hoorden we alleen nog maar van gebeurtenissen op aarde en van menselijke reacties erop. Maar het boek Job staat in de **Openbaring Gods!** Het gaat dus in dit bijbelboek om de manier waarop de HERE zich openbaart. Van zich laat horen en weten. Dat komt voor **Job** pas in het laatst, in de storm en in het onweer! Maar dat staat voor ons al in het begin, in de proloog van het boek. Dat gunt ons een blik in de **hemel**.

Maar daarvan de volgende keer.

C. P. Plooy.

Het werk begint weer... maar hoe?

I

In de maand september begint ook het werk der kerk zich weer ten volle te ontplooiën.

Gedurende de zomer stonden de catechisaties stil, werden geen huisbezoeken gebracht, beperkte men de kerkeradsvergaderingen tot een minimum. En zelfs werd de geregelde „eigen” prediking op vele plaatsen onderbroken door het „optreden” van „vreemde” dominees.

In september verandert dat.

De kerkelijke arbeid herneemt dan weer zijn normale gang.

Het kan bijna niet anders of een levend mens laat dan weer eens zijn gedachten gaan over de arbeid der kerk, die reeds een paar duizend jaar — zeer zeker met allerlei variatie en vooral ook met vele zonden en gebreken — als uitvoering van een steeds gelijkblijvende opdracht van de Koning der kerk wordt verricht.

* * *

Wat is eigenlijk het werk der kerk, het werk, dat door de kerkelijke ambtsdragers individueel, en gezamenlijk in kerkelijke vergaderingen, wordt verricht?

Wat is het wezenlijke, het eigenlijke daarvan?

Ik geloof, dat er veel kerkmensen zijn die daar niet zo diep over nadenken.

Iedereen weet het immers: het werk van de kerk bestaat uit preken, uit catechiseren, het huisbezoeken afleggen. Voorts in tucht-oefening. En dan zijn er ook nog de kerkelijke vergaderingen, die van de kerkeraad, de classis, de synode.

Over dat alles heeft men over 't algemeen enkele vage noties. Preken moeten goed, mooi, zijn. Je moet er met plezier naar kunnen luisteren. Misschien zegt men er nog bij: ze moeten een goede Schriftverklaring geven. Ze dienen heilshistorisch verantwoord te zijn. En ze behoren concreet te wezen. Catechisaties moeten getrouwelijk de leer van de kerk doorgeven, de puntjes goed op de i zetten. Het huisbezoek moet geregeld worden gebracht. Daarop moet niet over koetjes en kalfjes worden gepraat — ook niet over kerkelijke... En de kerkelijke vergaderingen moeten zorgen, dat de kerkelijke machinerie gesmeerd loopt. Ze moeten storingen als conflicten, onenigheden, enz. zo snel mogelijk uit de weg helpen ruimen.

Zulke vage en formele opvattingen omtrent wat in en door de kerk gedaan moet worden leven in heel veel kerkmensen.

Maar als men niet meer weet en ziet, heeft men nog maar bitter weinig van het kerkerwerk ontdekt, **kent** men er nog maar weinig van. Dan komt men in het spreken er over ook niet verder dan het lanceren van enkele niets zeggende kreten.

* * *

Ja, waar gaat het in alle kerkelijke arbeid om?

Wat is de kern ervan?

Waar gaat het in eerster en laatster instantie om?

Dit staat vast: kerkmensen mogen en kunnen dat nooit zelf uitmaken.

Dat kan en mag alleen Jezus Christus doen.

En dat heeft onze Heiland ook zelf uitgemaakt!

Op verschillende wijze heeft Hij het eigen-

lijke van de kerkelijke arbeid laten omschrijven.

Laat ik een paar uitspraken noemen.

De HERE liet door de profeet Micha tot de kerk van alle eeuwen zeggen: Hij heeft u bekend gemaakt, o mens, wat goed is. En wat de HERE van u vraagt? **Niet anders dan recht te doen en getrouwheid lief te hebben, en ootmoedig te wandelen met uw God.**

Dat vraagt God van zijn volk.

Dat alléén.

Dat wil Hij ook geven.

Dat is alles. Omdat het ook **alles** is.

En de kerk heeft geen andere taak dan met al haar arbeid te worstelen, dat het bij de leden der kerk daartoe kome!

Als de apostel Johannes bijna aan het eind van zijn evangelieverhaal is gekomen schrijft hij de bekende woorden: Jezus heeft nog wel vele andere tekenen voor de ogen zijner discipelen gedaan, die niet beschreven zijn in dit boek. Maar deze zijn geschreven, **opdat gij gelooft, dat Jezus is de Christus, de Zoon van God, en opdat gij gelovende, het leven hebt in zijn naam!**

Om het waarachtige geloven in Jezus Christus — daar ging het dus Johannes om bij het schrijven van zijn evangelieverhaal!

Dat wil zeggen: daar ging het de Christus zelf om, toen Hij dit boek door Johannes liet schrijven.

En — dat mogen en moeten we erbij zeggen — daar ging het Christus om bij alle bijbelboeken die Hij liet vervaardigen!

En daar moet het nu ook om gaan bij **alle** kerkelijke arbeid.

Paulus drukt het zo uit:

Ik heb **alles** van mijzelf en de wereld prijsgegeven en houd het voor vuilnis, opdat ik Christus moge winnen. En in Hem moge blijken niet een eigen gerechtigheid uit de wet te bezitten, maar de gerechtigheid door het geloof in Christus, welke uit God is op grond van het geloof.

Dit alles begeert Paulus. Naar dit alles jaagt hij met alle macht.

Waarom?

Om Jezus Christus te kennen. En de kracht van zijn opstanding. En de gemeenschap van Zijn lijden. Om zo, aan Christus' dood gelijkvormig wordende, te komen tot de opstanding uit de doden!

Daar ging het Paulus om. In eigen leven. Ook bij al zijn arbeid. Daartoe wilde hij allen die het Evangelie hoorden leiden.

Wat Johannes en Paulus schrijven kun je zo samenvatten: **Het ging hen om Jezus Christus.**

Het ging hen er om, dat Jezus Christus **alles** voor hen zou zijn. De grond, de kracht, het licht, het doel, de hoop van hun leven.

Ze worstelden hierom, dat ze **uit** en **om** en **voor** en **naar** Jezus Christus zouden leven. Dat Jezus Christus de eerste, de laatste, de enige, in hun leven zou zijn.

En daarom **mòet** het nu gaan, daarom **màg** het nu gaan in alle arbeid der kerk.

* * *

De konsekwenties van wat Johannes en Paulus zeggen zijn in één woord geweldig. Er is niemand, die ten volle kan overzien en doorzien wat ze inhouden! Ook dit woord is „zeer wijd”.

Laten we iets van de inhoud ervan aanduiden.

Ik denk aan het woord van Christus: Indien iemand achter mij wil komen, die verloochene zichzelf.

In dit woord spreekt onze Heiland over het volgen van Hem. Daar gaat het om in het leven der gelovigen. Dat is het wezenlijke van het christen-zijn.

Daartoe is evenwel vóór alles nodig het zichzelf verloochenen.

Dat is een diep ingrijpende opdracht.

Verloochenen, dat is immers: neenzeggen, de relatie afbreken, wegdoen uit je overwegingen en je leven.

Als Petrus de Heiland verloochent dan zegt hij: ik ken Jezus niet. Ik wil ook niets met Hem te maken hebben. Er is geen enkel contact tussen Hem en mij. Ik wil ook niet, dat er enig contact zal zijn. Hij neemt geen enkele plaats meer in mijn leven in.

Zie dat alles wil Christus nu dat we ten aanzien van onszelf zullen doen in de verhouding tot Hem. Deze zelfverloochening betekent, dat wij ten opzichte van onze Heiland in ons leven met Hem geen „eigen” oordeel zullen hebben, dat wij „eigen” verlangens uit de motieven van ons handelen zullen uitschakelen. Verloochenen betekent: de gemeenschap met iemand opheffen. Welnu, de zelfverloochening terwille van Christus betekent de gemeenschap met eigen denken en willen opzeggen. Zelfverloochening is dat aan het eigen ik het zwijgen wordt opgelegd. Het mag niet langer het beslissende woord spreken. Het leven mag niet meer om het eigen „ik” cirkelen. Het gaat bij de zelfverloochening niet maar om het wegdoen van de zonde. Het is meer. Het is ook het uitschakelen van „eigen” verstand en vroomheid in het leven met Christus. Kortom: het is het verleggen van de fundering en leiding van het leven uit onszelf in Hem die alles voor ons wil zijn en is. Die ook alléén maar alles voor ons wil zijn.

* * *

Wat dit in de praktijk betekent?

Een radicale omkering van ons leven.

Laat ik het aan een voorbeeld duidelijk maken.

Iemand heeft ons op het hart getrapt, diep beledigd.

Wat doen we nu?

„Natuurlijk” is dat we ons beledigd gevoelen, toornig zijn. Dat we erkenning eisen van de gepleegde misdaad. Dat we rechts- en eerherstel eisen. Dat de ander met het oog daarop naar ons toekomt en vergeving vraagt.

Ja dat is de „natuurlijke” reactie van de verongelijkte mens. De reactie van de mens zonder Christus.

Maar de christen, de gelovende mens, doet anders.

Want die wordt beheerst door de zelfverloochening.

Als dat met ons in zo'n situatie het geval is schakelen we onszelf geheel en al uit. Het treft en ontroert ons, dat een mens, een broeder, Christus verdriet deed, dat hij feitelijk de Heiland verloochende. In ons leeft de liefde, de zorg voor de zondaar. Als deze in zijn zonde blijft gaat het immers mis met hem. We bidden zonder ophouden voor de man die het kwaad bedreef. We gaan hem opzoeken. Neen, niet om hem „op de knieën” te krijgen. Maar om hem terug te winnen voor Christus. Wat ons persoonlijk is aangedaan speelt ten slotte geen rol meer. Dat is vergeten en vergeven bij voorbaat. Het gaat ons alleen om Christus. Hierom dat tegen Hem kwaad werd gedaan. Hierom dat zijn kind, onze broeder, weer uit de greep van de zonde geraakt, weer geheel en al in de gemeenschap met Christus leeft. Hierom dat God zijn volk vanwege de zonde niet verlaten gaat, maar zijn genade triomfeert in allen.

Ja om deze zelf-verloochening gaat het in het leven met Christus.

Daarom gaat het daarover ook in het leven der kerk.

Als we het leven der kerk en vooral ook ons eigen hart een beetje kennen, zal dat woord ons benauwen.

Wat komt er van deze zelf-verloochening terecht?

Is er in en om ons niet een wereld van zelfzucht, zelfhandhaving, van onverschilligheid, hardheid en hoogheid tegenover de broeders? Is het niet dikwijls tot stikkens toe benauwd in de kerk vanwege de liefdeloosheid, de afkeer, de haat, welke daar steeds weer de kop opsteken?

Staat Jezus Christus niet dikwijls als een

vreemde temidden van zijn elkaar verbijten-de kinderen?

En als dat zo is, dan is alle zogenaamde Christelijke en kerkelijke arbeid ijdel. Ja, dan wordt ze een leugen — voor God en de mensen.

En daarom nog eens: de kerkelijke arbeid zal vooral ook op deze zelfverloochening moeten aandringen.

Want die is niets anders dan de concretisering van de prediking, dat het er voor ieder mens vóór alles, ja, alleen op aankomt, dat hij waarlijk in Jezus Christus gelooft, dat hij Hem kent en de kracht zijner opstanding.

De zelf-verloochening is de toetssteen voor de waarachtigheid van het geloof. In zoverre we onszelf verloochenen geloven we in Jezus Christus. En omgekeerd in zoverre we in Jezus Christus zijn verloochenen we onszelf.

* * *

Dit was één aspect van het levende geloof in de Christus.

Er zijn er nog meer.

Laat ik er nog een noemen.

Het ware geloof in Jezus Christus is het geloven in, het vertrouwen op, het leven uit Gods genade.

Het is dit, dat die onbegrijpelijke, vergevende, reddende genade de grond, de kracht, het licht van ons leven is.

Indien nu de genade Gods in Jezus Christus waarlijk ons leven beheerst dan wordt ons leven daardoor tot in de wortel veranderd.

Want die genade van God is voor ons, zoals we van nature zijn, een verpletterend, een vernietigend ding.

Zij predikt ons immers, dat wij alléén maar goddeloos, verdorven, schuldig verdorven zijn. Dat er in ons niets goeds woont. Dat wij dag in dag uit al Gods geboden overtreden. Dat wij dag in dag uit op ons laden de eeuwige verdoemenis — en dat God ons, ondanks dat alles, terwijl we van nature zo zijn en blijven, toch in liefde aanneemt en tot zijn kinderen maakt.

Als wij ook maar iets van dat wonder, van deze diepte des rijkdoms verstaan, dan worden wij klein; heel klein. Dan komt er in ons een blijvende schaamte over wat we waren en in ons zelf altijd blijven. Dan wordt de ons van nature beheersende hoogmoed gebroken.

Laat ik wat dan in een mens gebeurt met een beeld verduidelijken.

Stelt u zich een vrouw voor, die haar man schandelijk heeft verlaten, die zich aan andere mannen heeft verslingerd, die ten slotte een slet is geworden. En denkt u zich dan in, dat die man z'n vrouw in de riolen waarin zij leeft opzoekt, haar zonder meer weer aanneemt en haar weer zijn liefde schenkt — zal in zo'n vrouw niet altijd de schaamte blijven leven over wat ze was, tegelijk met de verwondering over wat ze is. En zal naarmate de liefde voor haar man toeneemt die verwondering, maar vooral ook die schaamte, niet steeds door toenemen?

Het kan daarom niet anders: als we Jezus Christus waarachtig kennen, dan gaat onze hoogmoed kapot.

Als dat niet gebeurt kennen we de Heiland eenvoudig niet. Pas in zoverre onze hoogmoed gebroken wordt, kennen we Jezus Christus en de kracht zijner opstanding.

En dit breken van onze diep goddeloze hoogmoed — een hoogmoed die tegelijk zo door en door bespottelijk is — zal zich ook in de verhouding tussen ons en de broeders openbaren.

Wat wordt de omgang dan gemakkelijk! Wat wordt er gaarne vergeven. Wat willen we graag zwakheden en gebreken verdragen. Wat zwoegen we dan om vallende broeders vast te houden en de dwalenden op te zoeken. Wat komt er een mild klimaat in de kerk. Wat bloeit de gemeenschap der heiligen. Wat is het dan makkelijk de ander uitnemender te achten dan onszelf. Wat wordt dan veel kwaad voorkomen. Wat gaat er dan een goed gerucht van de kerk uit de wereld in.

Neen, we kunnen elkaar nooit ontmoeten, vasthouden en de gemeenschap met elkaar onderhouden op de hoogten van onze voortreffelijkheid, onze christelijkheid, gereformeerdheid, vrijgemaaktheid. Dat kan alleen in de diepten van onze gemeenschappelijke zonde en schuld. En in de verwondering over de ons geschonken wonderbaarlijke genade van God.

Wie hier iets van verstaat, begrijpt dat

Calvijn in zijn prediking ononderbroken aandringt op nederigheid, ootmoed, humilitas.

De ootmoed, zo schreef hij eens, is „de wortel der vroomheid” en „de moeder van alle deugden”.

Evenals die leraar der welsprekendheid — zo leerde hij —, wien gevraagd werd wat het eerste was onder de regelen der welsprekendheid, antwoordde: de voordracht; wat de tweede: de voordracht; wat het derde: de voordracht: zo zou ik wanneer ge mij vraagt naar de regelen (praecepta) der christelijke religie, in de eerste, tweede en derde plaats en altijd maar door, willen antwoorden de **ootmoedigheid**.

En wat deze ootmoed inhoud dat zegt hij zo: „Niemand vleie zichzelf: dat hij een satan is — Calvijn gebruikt inderdaad deze voor ons vernietigende term — heeft hij van zichzelf, datgene waardoor hij gelukkig is, heeft hij slechts van God. Want wat hebt ge van het uwe anders dan de zonde? Neem voor u de zonde; die is van u; want de gerechtigheid is van God”.

Het zal er daarom op aankomen, dat alle kerkelijke arbeid gericht zij op het komen en groeien van deze ootmoed.

De ganse leer der Schrift, zo verzekert Calvijn, is daarop gericht!

Als het in de kerk misgaat — en in ons persoonlijk leven, — komt dat in laatste instantie altijd en alleen omdat deze ootmoed ontbreekt.

Dat wil zeggen: omdat onze aangeboren hoogmoed het leven der kerk en dat van onszelf vergiftigt.

Dat wil in laatste instantie zeggen: omdat wij Jezus Christus en Gods genade in Hem; niet waarlijk kennen, al hebben we misschien de mond vol van Hem.

C. V.

P.S. Tot mijn spijt is het slot van mijn artikel in het vorige nummer weggefallen. Daarin stond o.a., dat ik de bespreking van Dooyeweerd's boek voorlopig beëindigde. Later hoop ik er nog wat over te zeggen.

Onze beroepbare kandidaten

Reeds lange tijd loop ik met de gedachte rond iets te schrijven over onze theologische kandidaten, die wel beroepbaar zijn, maar geen beroep krijgen. Er schijnen meer werkrachten te zijn dan werk. Totnogtoe kwam ik niet tot schrijven, omdat ik eigenlijk geen oplossing voor de moeilijkheid zag. Ik wil niet beweren, dat ik die nu wel zie, maar meen toch niet langer over deze zaak te moeten zwijgen.

Niet alleen om onze kandidaten, maar ook om onze kerken. Wat de jongelui betreft, bedenken we wel hoe moeilijk hun positie is? Er is tegenwoordig voor iedereen werk. Als ik me niet vergis komt het niet voor, dat enig student in welke faculteit ook na voltooiing van zijn studie op een aanstelling of een baan moet wachten. Maar met onze studenten staat het anders. Laten we daar niet licht over denken. Stelt u voor, dat iemand van jongsafaan heeft begeerd de HERE te dienen door verkondiging van het Evangelie. Jaren heeft hij zich daartoe voorbereid. Mee van de beste jaren van zijn leven. Om van het geld dat het gekost heeft maar niet te spreken. Hij is verloofd en heeft de huwbare leeftijd meer dan bereikt. En dan komt de teleurstelling: geen beroep, geen werk, geen vervulling van zijn levensbegeerte. Ik kan er in komen, dat deze jonge mensen het moeilijk hebben. En dat zij zich afvragen: Is er dan werkelijk geen werk voor ons? In dienst van het Evangelie?

Men kan een noodoplossing zoeken en die wordt ook gezocht. Men kan solliciteren als godsdienstleraar aan een Middelbare school. Met zeer geringe kans van slagen. Er waren voor kort voor zulk een betrekking tientallen sollicitanten als ik goed ben ingelicht. Waaronder vele dienaren des Woords! Er is maar een zeer geringe kans, dat een kandidaat dan wordt genomen. Eén der kandidaten heeft een aanstelling gekregen als reserve-legerpredikant voor de tijd van ruim een jaar. Daar kan hij werk verrichten in dienst van het Evangelie en dat is prachtig. Maar deze oplossing is maar van tijdelijke aard.

Er zijn andere oplossingen aan de hand gedaan. Men zou verder kunnen studeren. Wie daartoe lust heeft en daartoe bekwaam is kan stellig in de gelegenheid worden gesteld dit te doen. Maar niet ieder heeft daartoe de lust, noch de bekwaamheid. Men heeft gevraagd of door de een of andere organisatie niet een studie-opdracht zou kunnen worden gegeven op maatschappelijk- of sociaal gebied. Wat mij betreft zie ik hier geen mogelijkheid. Men heeft gedacht aan de uitzending van meer Zendelingen. Als we denken aan wat sommige kerken in Amerika op dit gebied presteren dan liggen hier dunkt mij nog wel mogelijkheden. Zo zou er meer te noemen zijn: tijdig emeritaat, om plaats te maken voor jongeren, Evangelisatie-arbeid enz. Het komt mij voor, dat hiermee de bestaande moeilijkheden niet worden opgelost.

Waar die dan wel ligt? M.i. in de uitbreiding van de predikantsplaatsen. Ik vraag mij af of er geen kleine gemeenten zijn, die met eigen middelen of in combinatie met een andere gemeente of met hulp van de classis,

een dienaar des Woords zouden kunnen beroepen. Het zou wel eens zo kunnen zijn, dat er kleine gemeenten zijn, die wel zouden kunnen beroepen, maar daartoe niet erg geneigd zijn. Men heeft elke zondag voorziening in de dienst des Woords. Vooral in de buurt van een gemeente met meerdere predikanten hoeft men 's zondags niet verlegen zitten. Men heeft variatie en is naar men meent niet slecht uit. Een consulent zorgt voor het catechetisch onderwijs. En het huis- en ziekenbezoek kunnen de ouderlingen wel af. Wat wil men eigenlijk nog meer?

Het wil mij voorkomen dat deze weg niet goed is. Men moge dan goede predikanten horen, de prediking die men eigenlijk nodig heeft krijgt men niet. De „vreemde” dominees — of hoogleraren — kennen de gemeente niet. Ze zijn niet op de hoogte met de bijzondere noden en behoeften van de gemeente. Zij kennen ook de bijzondere gebreken en zwakheden van de gemeente niet. De preken worden onwillekeurig te algemeen. Dat is dunkt mij voor een gemeente niet goed. Een eigen dienaar des Woords kent de gemeente. Hij kan haar althans leren kennen. Als hij hart voor zijn werk heeft. Dan kan hij ook echt spreken „naar het hart van Jeruzalem”. Hij kan de gemeente bouwen. Ook voor het catechetisch onderricht is, als het kan, een eigen dienaar des Woords nodig. En voor de vorming van de jeugd. En voor alle arbeid in de gemeente. Laten kleine gemeenten zich wel afvragen wat zij kunnen, mogelijk met hulp van anderen.

Misschien vraagt iemand: Maar is er voor een dienaar des Woords wel werk in zulk een kleine gemeente? Ik denk dat een echte dienaar van het Evangelie daar werk zal vinden. Niet door naar elke verstuurde voet om te kijken en bij elke receptie aanwezig te zijn. Maar bijv. door te trachten het Evangelie te brengen buiten de gemeente. Bij mijn arbeid in de pastorie kwam ik in aanraking met allerlei mensen van allerlei richting, ook met moderne heidenen. Ik vrees wel eens, dat wij ons aan hen veel te weinig laten gelegen liggen.

* * *

In de tweede plaats zou ik iets willen zeggen over grote kerken. Er zijn m.i. kerken die te groot zijn voor één dienaar des Woords. Niemand zal kunnen uitmaken hoeveel leden voor één predikant genoeg zijn. Maar m.i. zijn 500 meer dan genoeg voor één dominee. Ik heb het jaarboekje er niet op na gekeken, maar meen mij niet te vergissen als ik zeg, dat verschillende gemeenten veel te groot zijn voor het aantal dienaren des Woords, dat zij hebben. Ik heb geen enkele bepaalde kerk op het oog. Maar ik zou wel willen aandringen bij de grote kerken: overweegt of er geen werk is voor meer dienaren van het Evangelie. En dat niet in de eerste plaats om onze kandidaten aan een beroep te helpen. Maar voor het welzijn van de gemeente zelf! Ik hoorde eens het volgende verhaal van een werkster in een grote gemeente. Zij kwam in een gezin om iets te vragen voor een jubileum-geschenk voor de dominee. Toen zei de

vader van het gezin: „Hij is in 25 jaar niet bij ons over de vloer geweest. Als ik straks dood kom te leggen dan zal hij komen en dan kan hij mij niet eens”. Nu denk ik niet, dat het in een van onze kerken zo erg zal zijn. Maar erg moet het wel zijn als ik let op het grote aantal leden, dat aan de zorg van één dominee is toevertrouwd. Naar mijn overtuiging moet een dienaar des Woords huisbezoek doen. Dat kan in een gemeente van duizend zielen moeilijk. De financiële bezwaren zullen wel groot zijn. Maar waarom kunnen kleine plattelandsgemeenten dan wel een dominee onderhouden? Er zijn gemeenten van 200 zielen die het kunnen doen!

We zullen niet in de eerste plaats moeten trachten grote kerkgebouwen te stichten. Er moest m.i. geen kerk groter zijn dan voor 500 mensen. Hoogstens. Het schijnt praktisch erg moeilijk uitvoerbaar te zijn, maar nodig was het wel, dat een dominee in de stad in het midden zijns volks woonde en zijn eigen parochie had, waarvoor hij zondag aan zondag preekte. In Voorthuizen stond één mooie kerk voor een kleine duizend hoorders. Ik voor mij meen, dat het veel beter was ge-

weest, dat er twee kerkzalen waren gebouwd, elk voor vierhonderd hoorders. Dan hadden er veel eerder twee dominees kunnen beroepen zijn, tot heil van de gemeente. We hebben daar jaren gezocht onder een zware schulden- en rentelast, zodat allerlei werk in Gods Koninkrijk niet gedaan kon worden. De gemeente is Gods bouwwerk, niet een kerkgebouw. Het is beter twee dominees, die preken in twee geschikte gymnastiek-lokalen, dan één dominee die preekt in een prachtige kathedraal.

Er is eigenlijk werk genoeg voor onze kandidaten als ik het wel heb. In eigen kerken. En dan ook daarbuiten, voor het werk der Zending en voor de Evangelisatie en mogelijk voor andere arbeid in het Koninkrijk Gods, die verwant is aan het werk van een dienaar des Woords.

Laten we deze jonge mensen gedenken. En werk voor hen zoeken. Niet alleen om hen te helpen — dat ook — maar vooral opdat geen werkkraft ongebruikt blijft, die dienen kan tot verbreiding van het Evangelie.

H. J. Jager.

Een geschiedenis in Amerika

In de Verenigde Staten van Amerika heeft zich in het voorjaar een vreemde geschiedenis afgespeeld waarbij de Nationale Raad van Kerken en de New York Times benevens het Pentagon betrokken zijn. De Nationale Raad van Kerken dat is de oecumenische organisatie van de grote kerken in de Ver. Staten, die met elkaar miljoenen leden omvat, welke nauw verbonden is met de Wereldraad van kerken. De leidinggevende figuren van deze Nat. Raad van kerken zijn voor het merendeel vrijzinnige theologen. De New York Times is een blad van het allerhoogste niveau van de wereldpers. Het Pentagon (het woord betekent: vijfhoek) is de naam voor het Amerikaanse veiligheids- of defensiecentrum. Het hoogste orgaan van het Amerikaanse veiligheidsapparaat of verdedigingsstelsel.

Nu de vreemde geschiedenis.

Eerst enkele feiten.

Het corpus delictum was een officiële handleiding voor reserve-officieren bij het Amerikaanse luchtwapen: een Air Force Manual.

Op 11 februari 1960 richtte de heer James Wine, toegevoegd algemeen secretaris van de Nat. Raad van kerken zich in een brief tot de heer Thomas Gate, staatssecretaris van defensie te Washington D.C. De heer Wine voegde bij de brief een exemplaar van de bewuste handleiding voor reserve-officieren bij de luchtmacht en beklagde zich formeel over hetgeen hij noemde: openlijke strijd van hetgeen in de handleiding stond met een paragraaf van de Amerikaanse Grondwet. Wat voor strijd met de Grondwet stond er in de handleiding? Er werd volgens Wine in de handleiding gesuggereerd dat tussen de Nieuwe Vertaling van de heilige Schrift, die men in Amerika de Revised Standard Version noemt, en het Communisme een zekere relatie zou bestaan. Wine noemde deze suggestie „bedriegelijk en absurd”. Nu stond dit niet in de handleiding. Er werd slechts in opgemerkt dat de Nat. Raad deze nieuwe vertaling officieel had gesteund, en dat van de 95 personen die aan het tot standkomen van deze Nieuwe Vertaling hadden gewerkt, er 30 relaties onderhielden met pro-communistische organisaties, plannen en publicaties. Deze laatste beschuldiging dat 30 van de 95 mensen die samenwerkten aan het tot standkomen van de Revised Standard Version, relaties onderhielden met pro-communistische organisaties enz., is volgens de Christian Beacon bewezen buiten kijf. De Nat. Raad was in zijn wiek geschoten door deze opmerking in de officiële handleiding. En eiste dat de handleiding teruggenomen zou worden. En wel onmiddellijk. De raad vroeg verder een conferentie aan met de staatssecretaris om de „complete verklaring te kunnen geven, welke wij naar we menen bezitten”.

De staatssecretaris Gate gaf de hele zaak in handen van Dudley Sharp, secretaris van de luchtmacht. Sharp verklaarde later voor de Commissie voor anti-amerikaanse activiteiten van het Huis van Afgevaardigden, dat hij

onmiddellijk een onderzoek had ingesteld en had bevonden, dat de handleiding was teruggenomen in de morgen van dezelfde dag waarop de heer Wine voor de Nat. Raad hem geschreven had. Van deze mededeling van de staatssecretaris maakte de Nat. Raad een dankbaar gebruik om door heel Amerika door middel van al de publicatiemiddelen waarover hij beschikt (en die zijn niet weinige) bekend te maken dat zijn protest bij de luchtmacht een volledig succes had gehad. Dat het een daverende overwinning voor de Nat. Raad van kerken en voor de krachten van de vrijheid was geworden. Hooggeplaatste officiële persoonlijkheden in het Pentagon zouden „vertrouwelijk” hebben verklaard dat er zoiets als „bijna een paniek” in de topkringen zou zijn ontstaan vanwege het protest van de Nat. Raad van kerken.

Dan komt 24 februari.

Op die datum hebben dr Carl Mac Intire, voorz. van de Intern. Raad van Chr. Kerken en dr Clyde J. Kennedy, voorz. van de Amerikaanse Raad van Chr. Kerken (die volkomen anti de Wereldraad en anti de Nat. Raad van kerken is) een onderhoud met de heer Gates, de staatssecretaris, om de simpele feiten mee te delen.

Dr Visser 't Hooft, algemeen secretaris van de Wereldraad, die juist in de Ver. Staten vertoefde, gaf in Cincinnati een verklaring voor de pers af, waarin hij zei dat alle beschuldigingen, dat communisten de Amerikaanse protestantse kerken geïnfilteerd zouden hebben „volkomen onzin”, „stomme beschuldigingen”, en „idiote opmerkingen” waren. De Beacon tekent hierbij aan: „Zijn hoofdbureau is in Genève, in Zwitserland”.

Dan komt 25 februari.

De Commissie voor anti-amerikaanse activiteiten komt in het verhaal. Nu krijgt de zaak een volkomen andere wending wijl de staatssecretaris Sharp aan de Commissie voor anti-amerikaanse activiteiten meedeelt dat de handleiding niet is ingetrokken omdat een van de notities die er in stond onwaar zou zijn gebleken. De luchtmacht zou geen valsheid of onjuistheid ontdekt hebben in een van de mededelingen in het handboek, maar had de handleiding teruggenomen omdat er materiaal in was opgenomen dat niet geheel geschikt leek. Sharp vertelde de Commissie tevens, dat noch hij noch enig ander verantwoordelijk officier bij de luchtmacht, de Nat. Raad van kerken had gezegd dat aantekeningen betreffende communistische infiltraties in de kerken zouden worden weggedaan in de nieuwe uitgave van de handleiding. Verder verklaarde hij dat hij niets van hetgeen in de handleiding stond had verdedigd noch verworpen ten overstaan van de Nat. Raad. Secretaris Sharp werd door Commissie-leden aangevallen vanwege de wijze waarop de handleiding teruggenomen was en vanwege de ongeschikte publiciteit rondom de hele controvers, waardoor het de schijn had gekregen dat de officiële figuren van de Nat. Raad gelijk hadden in deze zaak.

Na de zitting van de Commissie zonden zes van de „groten” uit de leiding van de Nat. Raad van kerken een beledigend telegram aan de voorzitter van de Commissie, de heer Walter, waarin ze hem vroegen zijn „onwaar getuigenis tegen de kerken” terug te nemen. Let op de gewone kleine verdraaiing van de feiten. Tegen de kerken was niets opgemerkt. Wel tegen sommige kerkelijke leiders. Wat deed de voorzitter? De Beacon zegt: „Het dappere kleine congreslid van Pennsylvanië zend een telegram terug aan de „zes” leiders van de Nat. Raad met de uitnodiging voor zijn Commissie te verschijnen „onder ede” en de hele zaak aan het Amerikaanse volk voor te leggen in de vorm van een getuigenis voor een wettelijk ingestelde Commissie van het Amerikaanse Congres. Onnodig erbij te voegen dat de moedige woordvoerders van de Nat. Raad, geen moed hadden voor deze wijze van eervolle benadering van de zaak. Zij weigerden te verschijnen „onder ede” en keerden terug naar hun publiciteitsorganen om nog meer aanvallen te doen op de Commissie, haar voorzitter, de handleiding en allen die de juistheid van de handleiding verdedigden.

Dan komt de 9e maart.

Op die datum komt de New York Times, altijd een verdediger van de vrijzinnige denkbeelden, de zaak van de Nat. Raad te hulp. De New York Times heeft dan een vette kop. „Spellman valt Luchtmacht Handleiding aan”. Het artikel citeert kardinaal Spellman, die gezegd zou hebben dat hij de laatstelijk gepubliceerde aanvallen van de handleiding van de luchtmacht op de loyaliteit van sommige kerken en geestelijken in de Ver. Staten betreunde. Voorts geeft het artikel een lang verhaal van de drukte rondom de handleiding. Wat is gebleken? De kardinaal heeft dit niet geschreven.

Na contact met de kardinaal door een van de Congresleden, is, hetgeen de kardinaal zelf heeft geschreven, gepubliceerd in de officiële Congresverslagen. Daar staat te lezen dat in hetgeen de kardinaal geschreven heeft de naam „handleiding voor de luchtmacht” niet voorkomt. Dit betekent dus dat de New York Times, de burcht van journalistiek, dikwijls aangewezen als het grote voorbeeld van eerlijke en objectieve voorlichting, aan zijn lezers de indruk heeft gegeven, dat een groot kerkelijk leider iets heeft gezegd, dat hij nooit heeft gezegd noch wilde zeggen. De vette kop in deze zaak was moreel oneervol, feitelijk onnauwkeurig, en stond intellectueel gezien op één lijn met de journalistiek van een boulevardblad, aldus de Beacon.

Nog is het verhaal omtrent de New York Times niet uit.

Op de 28e maart diende dit blad opnieuw als een vooruitgeschoven „modderspuit” van de Nat. Raad van kerken. Toen heette het in een lang artikel „Protestantse Extremisten zoeken kerkelijke leiders te muilkorven inzake sociale kwesties”. Het artikel staat gevuld met vuile persoonlijke beschuldigingen aan het adres van dr Mac Intire en enkele andere heren. Deze heren zouden als een soort betaalde spion in dienst staan van de staatscommissie die anti-amerikaanse activiteiten opspoorde. De salarissen die deze heren uit de staatskas zouden toucheren worden met name genoemd en ze zouden lang niet mis zijn als men het artikel in de New York Times zou mogen geloven. Als men het maar geloven wil!

Het woord „modderspuit” lijkt niet onwettig voor dit soort journalistiek.

Het verhaal is nog lang niet uit.

Wij zullen er een eind aan maken door te verhalen wat de voorzitter van de Commissie voor anti-amerikaanse activiteiten in zijn openingswoord bij de verhoren omtrent de handleiding voor de luchtmacht heeft gezegd met betrekking tot het punt van procommunistische infiltratie in kerkelijke kringen. Dat was het punt dat in de handleiding werd genoemd en dat door de Nat. Raad van kerken scherp werd aangevallen en fel werd afgewezen.

De voorzitter, de heer Walter zeide bij die gelegenheid het volgende:

„Bij onderscheiden onderzoeken, geleid door de Commissie voor anti-amerikaanse activiteiten, zijn op zijn minst een dozijn personen geïdentificeerd als leden van de communistische partij, die hebben

erkend dat zij ook bedienaars van het evangelie waren. Hierbij komt dat verscheidene geheime medewerkers van het F.B.I.¹⁾, die in de communistische partij gediend hebben, onder ede hebben verklaard, met betrekking tot de richtlijnen, waarmee zij en andere leden van de communistische partij werkten, dat deze betrekking hadden op het binnendringen in kerkgroepen."

De Beacon²⁾ vraagt: waarom heeft de Nat. Raad niet geantwoord op of ontkend dat deze beschuldiging door een verantwoordelijk en hoog gerespecteerd man aan het adres van één van zijn topleiders, waar zou zijn.

Voorzitter Walter ging verder:

„Ofschoon deze kwestie geen onderwerp vormt voor preciese kwalitatieve of kwantitatieve analyse, een feit is het echter, een feit dat wordt ondersteund door het verslag, dat de communisten grote aantallen van de geestelijken, zowel als van leken-leiders in de kerken, hebben weten te brengen tot een positie waarin zij de communistische fronten en zaken ondersteunen. Dit wordt gemaskeerd achter misleidende humanitaristische façades. Dit alles wil niet zeggen dat deze personen noodzakelijkerwijze bewust de communistische ondernemingen ondersteunen, maar het zuivere resultaat is, voor alle praktische doeleinden hetzelfde."

Dit is duidelijke taal.

De lezers begrijpen wat de voorzitter van de Commissie voor anti-amerikaanse activiteiten wil zeggen met de uitdrukking „het zuivere resultaat"? In de praktijk komt het er op neer dat heel veel vrijzinnige en halfvrijzinnige lieden in kerkelijke kringen de communisten in de kaart spelen.

Dit woord verwondert ons niet. De prediking van een „social Gospel" zoals men dat in Amerika noemt, (dat wil zeggen: de mensen leren dat ieder dezelfde rechten heeft, en dat het koninkrijk Gods een zaak is die door menselijke ontwikkeling en voortgaande beschaving en verhoging van het culturele peil, komt) is in de grond niet anders dan de leer van de communisten. In de grond is hier het evangelie der Schriften ingeruild voor een humanitaire ideologie of wilt u „religie". Het evangelie van de genade Gods voor verloren zondaars vervangen door een blijde boodschap van de mens, die waant dat hij in staat is een heilstaat te scheppen door zijn eigen krachten.

De grote ellende in Amerika is dat vele predikers dit evangelie van de mens prediken. De Christian Beacon strijdt z'n strijd op eigen wijze tegen dit bederf. Door goed en kwaad gerucht. En dat kwalificeert men dan ook in ons land denigrerend als fundamentalisme.

J. Meester.

1) Federal Bureau Investigations.
2) Christian Beacon, July 21, 1960.

BOEKBESPREKING

Een vergeten hoofdstuk, door H. Bouma, v.d.m. te Assen. Uitg. J. Boersma, Enschede.

De vrijheid voorgestreên.

In het derde van zijn belangwekkende artikelen over de Afscheiding (Polemios, 9e jrg., 1954) schrijft Prof. Gerritson: „voor wie, mijns inziens terecht, de Schoolstrijd als de centrale gebeurtenis van de vorige eeuw zag, hij bedenke, van welke richting hij ook zij, dat de Christelijke School niet denkbaar zou zijn geweest zonder de Afscheiding van 1834". En nog onlangs schreef een andere grote kenner van de geschiedenis van de Geref. gezindte, Prof. Goslinga (Ad Fontes, 1957): „Zij (de afgescheidenen) hebben het eerst de hand aan de ploeg geslagen. Waren hun eerste pogingen minder gelukkig, Brummelkamp heeft in 1839, toen hij predikant was te Schiedam, met z'n kerkeraad bij B. en W. een behoorlijk request ingediend, om een school uitgaande van hun gezindte".

En dus mogen we de titel van het gedenkboek van de eerste anti-revolutionaire kiesvereniging wel overnemen, nu we hier het boek aankondigen dat bovengenoemde „stellingen" met veel bewijzen staft.

„Een vergeten hoofdstuk" heeft de auteur het genoemd, met welke titel de schrijver niet zal bedoelen dat nog nimmer aandacht besteed is aan wat hij in de ondertitel noemt „de worsteling van de sedert 1834 wedergekeerde kerken voor gereformeerd schoolonderwijs — het nederlands is niet fraai! —, want in verschillende boeken over de schoolstrijd wordt die strijd gememoreerd. Ds Bouma wil met deze titel aangeven, dunkt ons, dat tot nu toe nog geen gedetailleerd onderzoek is ingesteld naar de activiteiten van de afgescheidenen in de jaren tussen 1834 en 1845. Het is vooral deze periode die hij onderzocht heeft.

We zijn heel blij met dit boek. We kunnen het een kerkhistorische studie noemen, althans voor een heel groot deel. De meeste afgescheidenen n.l. wilden in deze jaren kerkelijke scholen, dus scholen die van de kerkeraad uitgingen.

In die periode heel begrijpelijk, als we ons indenken hoe de situatie toen was. De auteur blijkt een echte historicus te zijn, hij heeft niet alleen de literatuur bestudeerd, maar is zelf tot de bronnen gegaan, de moeilijke en moeizame weg van de geschiedschrijver. Hij heeft blijkbaar de periode van de Afscheiding tot veld van onderzoek gekozen en zet het werk van wijlen Dr G. Keizer voort, hopen we. Zijn boek bewijst, hoeveel er nog te doen is, hoeveel gegevens, die uitermate belangrijk zijn, nog verscholen liggen in de rijks- en kerkelijke archieven, in kranten, dagboeken en andere autobiografische geschriften. In de aantekeningen, die vele bladzijden beslaan, legt hij daarvan rekenschap af (p. 117—155). Wat de compositie betreft lijkt het werk veel op het boek dat Prof. Veenhof schreef over de Afgescheidenen en derzelve twisten. Voor de „vakman" ligt evenals in diens boek, veel materiaal opgetast in de aantekeningen.

Het boek kunnen we ook een uitgewerkt referaat noemen; een referaat dan, dat de schrijver niet zelf heeft gehouden, maar zijn vader, wijlen Dr C. Bouma. In het voorbijgaan wijzen we erop, dat Ds Bouma steeds spreekt over Dr C. Bouma en nimmer over zijn vader. Deze was het, die in 1934 op de Afscheidingsdagen een groot referaat hield over de Afscheiding en de reformatie van het onderwijs, in welk referaat ook al enig eigen onderzoek verwerkt was. De zoon zet dit werk voort in bovengenoemd boek, maar wil tevens enkele opvattingen van zijn vader, en op diens gezag van andere schrijvers, o.m. Dr D. Langendijk, corrigeren. In zijn „Verantwoording" zegt de schrijver dat zijn onderzoek weerlegt dat de Afgescheidenen in die eerste jaren alleen maar geklaagd hebben over de toestand van de school, in hun verzoeken aan de minister en de koning, en pas na de ergste vervolging aan het stichten van eigen scholen konden denken. Inderdaad bewijst Ds Bouma met de stukken dat men direct de hand aan de ploeg geslagen heeft en getracht heeft eigen scholen te stichten. Dit was verboden in de bekende schoolwet van 1806, men kon alleen een school stichten met goedkeuring van het gemeentebestuur. En aangezien in deze besturen alleen maar voorstanders van de ene volksschool zaten, werden de verzoeken steeds afgewezen. Boeiend vertelt de schrijver daarvan in het tweede hoofdstuk, waarin hij de strijd van de afgescheidenen in Drente beschrijft. Dit is stellig het belangrijkste hoofdstuk. Aan de bekende uitgave van de Archiefstukken van de Afscheiding door Dr F. L. Bos kunnen al heel wat stukken toegevoegd worden! We zouden willen, dat de auteur een even gedetailleerd onderzoek instelde in de archieven in andere provincies. Zo wordt een stukje „histoire intime" van de Afgescheiden in kaart gebracht en krijgen we een betere kijk op de werkelijkheid van het verleden. We gaan zijn verhaal hier niet navertellen: de lezer grijpe zelf naar het boek. Maar 't is goed hier neer te schrijven, dat de mensen die de Hervormde Kerk verlaten hadden om weer de prediking van Jezus Christus en dien gekruisigd te horen, ook beboet zijn omdat ze een school met de bijbel oprichtten, waar de kinderen het evangelie van de verlossing verteld werd. Ook trof ons dat men erin wist te berusten, als de overheid bleef tegenwerken: activisme was hun vreemd.

In de volgende twee hoofdstukken steunt de auteur meer op bekende literatuur, al heeft hij ook daarin nimmer eigen onderzoek nagelaten. In het derde hoofdstuk vertelt hij

over de pogingen in andere provincies, plaatsen als Amsterdam, waar toegestaan werd een diakonieschool te stichten, een armen-school dus; 's-Hertogenbosch, Zwolle, Rotterdam, Uithuizen e.a. vinden hier een bespreking. Het viel ons op dat uit de provincies Groningen en Friesland zo weinig verteld wordt, maar we verwachten dat Ds Bouma daarover nog wel later zal publiceren. In Groningen heeft de Afscheiding immers zo'n grote invloed gehad. Maar dat zij terloops opgemerkt.

Na 1848 werd de situatie anders, doordat de grondwet nu vrijheid van onderwijs schonk. Het was niet meer nodig toestemming te vragen voor het oprichten van een bijzondere school, die men zelf betaalde! Dat was een stap vooruit, die echter door velen van het „denkend deel der natie" als een stap terug beschouwd werd. Men werkte ook nu nog zoveel mogelijk tegen, in Zwolle b.v. Maar eindelijk kwam de schoolwet die deze materie regelde — in 1857 — en dan is elk struikelblok verdwenen.

In het laatste hoofdstuk bespreekt schrijver de oprichting van de Vereniging Geref. School Onderwijs, waarvan M. Noordt zij jarenlang de secretaris was. Zij werd in 1868 opgericht, acht jaar nadat Christelijk Nationaal Schoolonderwijs, de organisatie van Groen van Prinsterer, gesticht was. Deze organisatie had volgens vele Chr. gereformeerden een te ruime grondslag, zij wensten een school met de bijbel op de grondslag van de Geref. confessie. Anderen bleven Groen en zijn organisatie steunen. Dit hoofdstuk is meer een epiloog, het is minder gedetailleerd, maar we kunnen ons voorstellen dat de auteur graag het jaartal 1868 wilde bereiken!

Het spreekt van zelf dat ook de „samenwerkingskwestie" aangeroerd wordt. Het blijkt ook uit dit boek, dat men binnen Chr. geref. kring niet gelijk dacht daarover. In Zwolle b.v. richtte men een Schoolvereniging op samen met Hervormde broeders, die ook een Geref. school wensten, al bleven de moeilijkheden niet uit. Ook bewijst ds Bouma, dat men ook andere dan „afgescheiden" kinderen op de scholen toeliet; in 's-Hertogenbosch werden zelfs Roomsers toegelaten!

Ds Bouma heeft dit boek kennelijk met de bedoeling geschreven het „historisch" bewijs te leveren, dat onze „geestelijke voorouders" gekozen hebben voor de Geref. school. Maar dan moet ons van het hart dat wij nog andere „voorouders" hebben! Er is in de 19de eeuw niet alleen een afscheiding, ook een doleantie geweest en de generatie van nu weet niet meer van A. of B. Dat een oergereformeerd man als de geleerde Prof. Dr J. Woltjer, de oprichter van het Geref. Gymnasium te Amsterdam, jarenlang voorzitter van Christelijk Nationaal Schoolonderwijs geweest is, zegt toch wel iets. Dit althans, dat in de Gereformeerde Kerken na 1892 verschillende schoolorganisaties erkend werden.

We moeten allen blijven strijden voor de school met de bijbel, die altijd in gevaar is. En elkaar daarbij enig vertrouwen schenken.

Tot slot schrijven we deze gulden woorden neer, die getuigen van grote wijsheid: „men meent heden niet meer te moeten doen dan de gemeenten ernstig op te wekken, dat zij zorgen dat de kinderen als behoorlijke burgers en goede christenen worden opgevoed, opdat zij in 't opwassen zich als zodanig mogen openbaren". Ze zijn te vinden in de Handelingen van de synode der Chr. Geref. Kerk uit 1869 (gec. in „Van 's Heeren wegen", p. 163). Deze synode vroeg een school die werkelijk „opleidt tot alle maatschappelijke en christelijke deugden"!

Groningen.

A. Plaatsman.

Stichting Geref. Kinderbescherming Jaarverslag over 1959

Dit verslag werd ook ons toegezonden. Wel niet met het verzoek om bespreking in ons blad, maar dat zal toch wel de onuitgesproken bedoeling zijn.

Het spreekt van dankbaarheid voor veel zegen en van veel vreugde, die God gaf. Het is plezierig te mogen horen, dat de bestuurders van de Stichting hun werk met vreugde doen. Dat kinderen onder voorgedij moeten gesteld worden is niet zo mooi. Maar dat er mensen zijn, die zich willen geven om de nood op dit gebied te lenigen is wel mooi. We mogen daar dankbaar voor zijn. Deze dankbaarheid geldt niet alleen de leden van

het bestuur, maar ook degenen, die toezicht uitoefenen of de betrokken kinderen in hun gezin willen opnemen. Dat is daadwerkelijk christendom.

Wat de adoptie of aanneming van een kind betreft is het bestuur niet erg geestdriftig, als ik het wel heb. Het verslag vermeldt, dat met grote eenstemmigheid werd geconstateerd „dat niet lichtvaardig tot adoptie mag worden overgegaan en deze beperkt dient te blijven tot minderjarigen, waarvan de omstandigheden zodanig zijn, dat zij geen beletsel ontmoet op het etisch-religieuze vlak”.

Op 31 december 1959 stonden in totaal 54 pupillen onder voogdij van de Stichting. Dat is 6 minder dan een jaar tevoren, wat een verblijvend verschijnsel wordt genoemd. Geen minderjarigen werden in de loop van dit jaar onder voogdij gesteld en 6 pupillen, die meerderjarig werden, kwamen onder de voogdij uit. Onder-voogdij-stelling is geen begeerlijke zaak. Als het moet dan moet het, maar als het even kan moeten de kinderen bij vader en moeder blijven. Als hulp moet geboden worden kan dit ook in deze vorm geschieden, dat een kind onder toezicht gesteld wordt. Op 31 december 1959 was dit het geval met 34 kinderen.

We geven hier nog een opmerking door, die van algemeen belang is: „Men kan er zich over verbazen, hoe lang met concreet aanwezige moeilijkheden soms getalmd wordt. Links en rechts wordt om „advies” gevraagd, doch intussen verzuimd, zich rechtstreeks tot de juiste instelling te wenden. Er valt dan niet te klagen over activiteit, maar men vergeet, dat met veel minder actie veel meer kan worden bereikt.

Daarom is ons verzoek ook nu weer: Wacht toch niet te lang met het vragen van advies. Niet dat de Stichting dan altijd de gewenste hulp kan verlenen. Een goede verwijzing is ook juiste hulpverlening. Men gaat dan de goede weg en blijft in ieder geval niet in de uitzichtloze doolhof”.

Dan nog dit: „De bestuursleden zijn eenparig van mening, dat in de toekomst een eigen tehuis onontbeerlijk is voor de gang van het kindbeschermingswerk. De praktijk doet ons dagelijks de noodzaak hiervan zien, doch de vraag is op welke wijze verwezenlijking mogelijk is, temeer omdat de financiën hierbij een belangrijke rol spelen”.

Tenslotte nog deze aanhaling uit het verslag: „Daarom zijn wij blij, dat de stijging der collecten uit de kerken ook in 1959 zich voortzette. Helaas kwam er geen verhoging in de opbrengst der contributies; deze geven eerder een lichte daling te zien”. Het is te hopen, dat voorgenomen maatregelen om hierin verandering te brengen tot het gewenste doel mogen leiden. De Stichting heeft niet alleen de belangstelling van kerk en diaconie nodig, maar ook van de leden der kerk persoonlijk.

We mogen blij zijn, dat dit werk van barmhartigheid in onze kerken is aangevat. Op dit terrein doen we althans iets tot leniging van de nood. Die ontstellend groot is in de wereld en ten dele ook in de kerk.

Naar aanleiding van dit verslag moge ik een enkele opmerking maken. Het komt me voor, dat in onze kring veel te weinig wordt gedaan voor allerlei noden. Reeds vaker heb ik er de aandacht op gevestigd, maar ik wil het nog eens doen: Wat doen wij voor de nood op het terrein van de ontucht? Vroeger was in onze kring — althans in de mijne — het werk van de Middernachtzending vrij algemeen bekend. Omdat het bekend was kon er voor gebeden en gegeven worden. Hoe staat het nu met ons? Wij weten nauwelijks de naam van één vereniging of stichting, die werkzaam is op dit terrein. Zo staat het tenminste met mij. Dat is niet goed. Wij mogen ons aan de nood der wereld niet onttrekken. Als Petrus aan de gemeente schrijft, wat zij bij het geloof moet voegen, dan noemt hij niet alleen de broederlijke liefde, maar ook de liefde jegens allen!

Toen ik met dit artikelje bezig was kwam mij een aangrijpend stuk onder ogen over de arbeid van een dominee op „de walletjes” van Amsterdam. Het stond in Elzevier van de vorige week. Ik neem een stuk daarvan over:

„Ds Smit is niet veel thuis. Ook de avonden worden geheel door zijn taak opgeëist. Uitgaande van de opvatting dat „als de Zee-dijk dan niet naar de kerk komt, de kerk wel naar de Zee-dijk komt”, trekt hij samen

met een 70-jarige Gereformeerde medewerker iedere week in de nacht van zondag op maandag langs de huizen en kroegen. Zich vissers huns Heren wetend, op mensen die van de goede koers zijn afgeweken in de maalstroom der misère. Zijn metgezel is de heer J. H. van den Berg die dit werk voordien reeds 3½ jaar alleen gedaan heeft, er grote sommen gelds aan ten koste heeft gelegd, de vraagbaak is geworden van deze „samenleving” en voor tal van kinderen een goed onderkomen heeft gevonden. Smit en van den Berg worden overal gastvrij ontvangen: door de „dames” omdat ze beseffen dat hier „mannen” binnenkomen die niet willen wat de anderen begeren. Die hun naaste niet verachten want meer dan de vrouwen aan de andere kant van de trieste scheidingslijn, zijn juist zij gevoelig voor een warm, hartelijk woord. En de caféhouders weten dat beide bezoekers solidair zijn met „het conglomeraat”. Tijdens die nachtelijke rondgangen ontmoeten zij zoveel trieste ellende, dat zij in antwoord op iemands vraag „Komen jullie nou nooit in de verleiding?”, uit de volheid huns harten konden verklaren: „Wij? Na deze narigheid zo diep gepeild te hebben?” Tot zover deze aanhaling.

Dat werk daar zal moeilijk zijn. Ook wel een ondankbaar werk. Veel teleurstelling zal ook wel het deel zijn van deze broeders. Maar toch ook een prachtig werk. Deze „meisjes” zijn ook schepselen Gods. Diep gevallen, zeker. Maar daarom juist hebben zij de barmhartigheid van de kerk nodig. Wat doen wij daaraan? Ik ben wel eens bang, dat wij ons al te zeer van de wereld isoleren. We zullen deze wereld niet liefhebben in deze zin, dat wij aan dat leven zullen meedoen. Maar onze liefde zal wel naar deze wereld uitgaan om haar te redden als het mogelijk is. De Here Jezus heeft gezocht wat verloren was. Hij heeft niet gearzeld om

„hoeren en tollenen” op te zoeken. Wat de Farizeeën niet begrepen en Hem niet in dank afnamen. Wij leven waarschijnlijk in een omgeving, waar wij niet met „tollenen en hoeren” in aanraking komen. Maar daarom kunnen wij nog wel iets voor hen doen. De arbeid onder hen steunen met ons gebed en met onze gaven. Er zijn „meisjes” die graag uit „het leven” wegwillen. Maar waar vinden zij een baan? Wie wil hen opnemen? Moeten wij dat overlaten aan het Leger des Heils of aan humanistische organisaties? Ik vrees, dat wij schromelijk tekort schieten in arbeid voor verlorenen.

Eén terrein heb ik nu genoemd. Maar er zijn meerdere. Wat doen wij voor alcoholici? Slechte mensen, zegt ge, die verslaafd raken aan de drank. Ik zal het niet ontkennen. Maar waartoe waren wij gekomen onder bepaalde omstandigheden? Het is in mijn herinnering blijven haken, wat broeder van Dijk van Huizum indertijd schreef. Ik vat het nu maar in eigen woorden samen. Hij had van een gevangene diens levensgeschiedenis gehoord en zei toen: „Als ik onder deze omstandigheden was opgegroeid had ik er waarschijnlijk nog veel minder van terecht gebracht dan deze gevangene”.

Het zou wel eens kunnen zijn, dat, als wij wat meer hart en oog hadden voor de nood van deze wereld en daarvoor wat meer deden, we niet zoveel tijd en kracht verspillen in onderling gekrakeel. Ik ben blij met de arbeid, die door de Stichting voor kindbescherming wordt gedaan. Maar laten we niet denken dat er niet meer te doen is in deze wereld. We leven in een wereld van ellende. Jezus Christus is in deze wereld gekomen om haar te redden. Laten wij ons afvragen wat wij kunnen doen om Zijn medewerkers te zijn.

H. J. Jager.

PERSSCHOUW

HET GESPREK (3)

Bijbelbeschouwing en Schriftgebruik

Kraemer heeft, van jongsaf zouden we willen schrijven, een zeer bepaalde Bijbelbeschouwing. Met opzet gebruiken we hier dit woord Bijbelbeschouwing. We weten, dat we daarmede Kraemer uit de tent willen lokken, en zijn protest willen horen. Hij heeft immers z.i. geen Bijbelbeschouwing, doch slechts een Bijbelgebruik. Hij gebruikt de Bijbel. En in dat gebruik „bewijst de Bijbel zichzelf”. Zo schrijft hij (p. 141). Ik neem dit eens even voor waar aan, om dan te vragen: Wat is de stelling, dat de Bijbel, indien gebruikt, zichzelf bewijst, anders dan een visie op de Bijbel? Ook al is deze visie dan z.i. geboren uit de praktijk? Wat zou ik er blij mee zijn, als Kraemer en met hem heel de stoet van Barthianiserende, Brunneriaanse, Kraemiaanse, en Bosseyaanse theologen en christenleken mij eens duidelijk konden maken, dat zulk een zin niet een beschouwing over de Bijbel impliceert, ja zelfs niets anders is dan een beschouwing over de Bijbel. Hiertoe komt men toch niet, dan door over de Bijbel na te denken, en hierin spreekt men toch iets over de Bijbel uit? Zelfs indien geponeerd wordt, dat deze uitspraak over de Bijbel uit de Bijbel zelf stamt, dan is daarmede alleen maar gezegd, dat we in de Bijbel een Schriftbeschouwing tegenkomen. En wanneer men dan, Schriftgetrouw, deze beschouwing tot de zijne maakt, en in de praktijk van eigen „omgang met de Bijbel” bevestigd ziet, dan nog heeft men toch in elk geval de Bijbelbeschouwing, die in de Bijbel over de Bijbel gevonden wordt, op gezag van de Bijbel aanvaard en beaamd, en is men een drager van deze Bijbelbeschouwing geworden. Kraemer wil alle theorie over de Bijbel terzijde zetten. Ik accepteer dit even, maar mag daaruit dus concluderen, dat er geen theologie over de Bijbel geldig is, zo min als enige filosofie. Nu begrijp ik niet, dat Kraemer in de Bijbel anthropologische „opvattingen” etc. (p. 35) over de mens aantreft, die ook als een verslag van goddelijke Openbaring en handelen aangaande de mens aanduidt (p. 14), terwijl hij daarentegen er fel tegen gekant is, dat wij door de Bijbel en in de Bijbel opvattingen, beschouwingen over God zouden aantreffen, omdat wij daar enkel openbaring van God tegenkomen (p. 25). Weer gaat dit mijn begrip te boven. Maar dan niet in die zin, waarin ik beken, dat ik van differentiaalrekenen geen begrip heb, maar in die zin, dat ik zeggen moet, dat dit ieders begrip, ook dat van Kraemer te boven gaat, omdat het zichzelf weerlegt en afstraft. Hoezeer ook goddelijke Zelfopenbaring in de Heilige Schrift aan de dag treedt, dit kan niet inhouden, dat dientengevolge niet „over” God het één en het ander geopen-

baard wordt, en wij dientengevolge „over” God kunnen nadenken en kunnen spreken. Zoals in de Bijbel ook zelf wordt gedaan, en er slag op slag over God wordt gesproken en over God wordt gedacht. Bijbelse openbaring over de mens mag bij Kraemer wel leiden tot opvattingen en beschouwingen over de mens, Bijbelse openbaring over God zou dat niet mogen en niet kunnen. Is er dan een fundamenteel verschil in Bijbelse openbaring over de mens en die over God? Is het ene dan een ander soort openbaring dan het andere? Is er dan wel zo iets als een theologische anthropologie mogelijk (zoals Kraemer uitdrukkelijk leert, en die hij aan de spits van alle anthropologie wil zetten, zelfs midden in de „democratische” communicatie met de moderne mens) en geen theologische theologie?

Wij komen m.i. toch wel in een wonderland terecht, indien theologie wel als theologische anthropologie, niet als theologische theologie mogelijk zou zijn. Hoe kan er nu zinvol sprake zijn van een theologische anthropologie, indien er geen theologische theologie zou kunnen bestaan. Wordt het dan niet hoog tijd, het woord theologie voor goed uit te bannen? Het heeft zichzelf dan toch totaal overleefd!

Nu is in elk geval het „klimaat”, waarin Bijbelbeschouwing afgewezen wordt ter wille van Bijbelgebruik, en derhalve de praxis van het gebruik losgemaakt wordt van iedere beschouwing over het gebruikte een zeer modern klimaat. Alle existentiële filosofieën gaan van een analoge stelling uit. De mens is zijn praxis, en iedere mensbeschouwing is slechts in die praxis mogelijk, maar zij geeft geen leiding aan de praxis, doch de praxis geeft dominerende leiding aan een (bijkomstige) beschouwing. De ideeën aangaande de mens komen uit de menselijke praxis der zelfrealisering op, en zijn even historisch als de mens in zijn zelfrealisering historisch is.

Het opvallende is nu echter, dat geen existentialist van enige importantie hier op de duur vrede bij kon vinden. Zo is Karl Jaspers overgegaan tot het stellen van de eis ener „wijsgerige logica”, die als zodanig de ruimte voor de existentiële vrijheid der zichzelf realiserende persoonlijke existentie moet scheppen. Zo gaat Merleau-Ponty over naar een fenomenologie der fenomenologie, die in de „Logos” moet stammen, en die de ruimte moet vrijmaken voor de existentiële praxis en voor de primaire zelfervaring, die als natuurlijke zelfervaring oorspronkelijk heet te zijn. Kortom: de stelling houdt geen stand, omdat zij zichzelf weerlegt, en een streep haalt door zichzelf, daar zij zelf leeft bij de gratie van dat mens-zijn des mensen, waarin de menselijke levenspraktijk immer verweven is met een menselijke zelfbeschouwing, en alle menselijke hantering immer verbonden met een visie op het gehanteerde. Dat Kraemer in naïviteit neerschrijft, dat „de Bijbel zichzelf bewijst”,

en in deze lezingen uitgaat van de Bijbel en wat de Bijbel over de communicatie van het geloof „leert”, houdt onherroepelijk in, dat hij van de Bijbel iets verwacht, wat hij nergens anders meent te kunnen vinden, en dat dit komt, omdat de Bijbel de Bijbel is. Een merkwaardige tautologie. Maar een tautologie, die pas zin heeft, omdat Kraemer, hoezeer hij ook stellen mag, dat de christelijke religie geen „boekreligie” is, maar gecentreerd is in de persoon van Jezus Christus, zich er zeer wel van bewust is, dat hij over Jezus Christus zou fantaseren, indien hij zich niet door het Bijbels getuigenis de weg liet wijzen, en omdat hij in ieder geval in zijn praktijk impliciet er van uitgaat, dat dit Bijbels getuigenis normatief gezag heeft als de enige weg, die naar Christus voert. Doet Karl Barth anders? Gesteld, dat de Bijbel uitviel, en onze kennis van Jezus Christus, voorzover wij die uit de Bijbel als laatste (eerste) bron hebben, wat bleef er dan over van de christelijke religie als gemeenschap met God in Jezus Christus, onze Heer en Verlosser? Immers niets. Karl Barth moge dan nog zo'n theologisch ingewikkelde onderscheiding hebben ingevoerd, waardoor de „Biblische Gestalt” van het Woord Gods en het Woord Gods als „Biblische Gehalt” zich zelfs soms paradoxaal als nee en ja verhouden, dat neemt niet weg, dat hij in feite op de Bijbel terugvalt en in elk geval de intentie heeft, aan de Bijbel het laatste woord te geven. Kraemer doet ook in deze lezingen niet anders. Het wemelt er in van Bijbelcitataten, gebruikt als laatste grond der argumentatie. Daarmede geeft hij aan de Schrift een plaats, die haar niet kan of mag toekomen, indien de Schriftcritiek der moderne Schriftwetenschap (helaas onderscheidt Kraemer hier in het geheel niet, en is de moderne wetenschap der Schrift, alsof men elkaar binnen die wetenschapsbeoefening niet — men vergeve ons het woord — om de oren sloeg, en alsof b.v. de Tübinger school niet voor vandaag een museum-verschijnsel is als „secularisatie”-verschijnsel aan haar trekken komt. Deze Schriftcritiek heeft niet enkel het geloof in de onfeilbaarheid der Schrift ondermijnd, zoals Kraemer ons wil doen geloven. Maar zij heeft ook het beroep op de Schrift ondermijnd, zoals Kraemer dit in praktijk brengt. Zij wordt in dezen door het „modern” zelfbesef van de moderne mens nog verhevigd, omdat elk korreltje van Schriftgezag — waarvoor Kraemer het pleit voert en waarvan hij uitgaat — als strijdig met het existentieel gronddogma der menselijke vrijmachtige zelfbeschikking over zichzelf en over... alles, den mens van zichzelf heet te vervreemden en ontmoderniseert. Daarom is — wij zijn hier dankbaar voor, en staan graag aan Kraemers zijde — dit werkje van Kraemer voor de zelfbewuste moderne mens ongenietbaar en weerzinwekkend, een verslaving van de mens, en een prehistorisch verschijnsel, zoals trouwens de Bijbelse proclamatie van het Koninkrijk Gods in strijd wordt geacht met de enig menswaardige en mensrespecterende proclamatie: die van het koninkrijk van de existentiële mens en van de existentiële medemenselijkheid in een existentiële communicatie. Kraemer weet daar zelf van (p. 106).

De Bijbel bewijst zichzelf. Deze uitspraak is een Schriftbeschouwing. Dit ten eerste. Ten tweede: Met deze uitspraak wordt de Bijbel geacht (geloofd) op een unieke plaats te staan in het verkeer van God met de mensen: hoe zou hij ooit die unieke plaats kunnen innemen, indien dit louter toeval was, en hierin geen goddelijke leiding, goddelijke werkzaamheid, goddelijke inspiratie te onderkennen moest zijn? En hoe men het ook wendt of keert, Kraemer maakt van deze achtergronden gebruik, ook wanneer hij in zijn Schriftbeschouwing de Bijbel uitkleedt, en ook het Bijbels getuigenis omtrent zichzelf miskent. Wie hier op één of andere wijze Jaspers' onderscheiding tussen „Gestalt en Gehalt” toepast, kan niet anders dan met Jaspers de Bijbel rangschikken onder een veelheid van mythologische, eeuwenoude en daarom respectabele mythische „Chiffren”, die uiteindelijk ook als Chiffer „ondeutbaar” zijn, en ons met onszelf opgescheept laten zitten. En wie hier halverwege halt houdt, en voor de Bijbel een uitzonderingspositie opvoert, zoals Kraemer **metterdaad** doet, is een geloofs-naeveling of een geraffineerd intellectueel, die, zodra hij hierop wordt aangevochten, een ontsnappingsmiddel heeft, om daarna weer rustig het aangevochtene te poneren.

In het verzamelwerk van P. A. Schilpp over Karl Jaspers spreekt één van de medewerkers over „the sophisticated fundamentalism” van het Barthianisme.¹⁾ Ik kan deze uitdrukking, wanneer ik aan de eis van wetenschappelijkheid en democratisch begrip voor de ander, die Kraemer stelt wil beantwoorden, naar ik meen begrijpen. Terwijl in de Schriftbeschouwing de Schrift prijsgegeven wordt aan een onbegrensde Schriftcritiek, wordt in het Schriftgebruik de Schrift beluisterd als ware er niets aan de hand, zodat dit Schriftgebruik niet verschilt van dat bij de door de Barthianen en aanverwante theologen ver wegworpen fundamentalisme. Kraemer doet niet anders. Hij werpt het fundamentalisme ver weg. Verwijt dit fundamentalisme, dat het mede (negatieve) oorzaak is van de aversie tegen de Bijbel bij de moderne mens. Maar gaat prak-

KRITISCHE KRABBEL

Zijn ze te benijden?

De begeerte naar rijkdom zit in elk mens. Ik ben tenminste wel eens jaloers op mensen, die rijk zijn. Niet om dat geld, maar om wat ze er mee kunnen doen.

'k Zou graag eens een reis om de wereld willen maken met zo'n modern zeekasteel als de Nieuw-Amsterdam.

Ook zou ik wel eens achter 't wild willen aanzitten in Tangayka. Waar het ligt weet ik niet precies, maar er is wel wat te schieten denk ik.

Op Tahiti zou ik ook wel eens een kijkje willen nemen of in Tomboektoe of in het Yellowstone-Park, waar de beren zo maar over de weg lopen. Of in de Rockymountains, die „geweldig” moeten zijn.

Maar toch hoor ik zeggen, dat dit alles ook niet meevalt. Het nare van de zaak is, dat het „meer” nooit vol is en men altijd meer verlangt.

Als iemand een fiets heeft verlangt hij naar een brommer en na een brommer moet het een scooter zijn en als daar de lol af is moet er een „lelijk eendje” komen en als dat ook maar een vlo op de weg blijkt te zijn gaat de begeerte uit naar een Belair en het eind is een Rolls-Royce. Maar dat schijnt alleen voor olie-sheiks en diplomaten te zijn.

Het rare van het geval is nu dat het rolls-roycen ook gaat vervelen. Mensen, die zich zo'n paleis-op-wielen kunnen permitteren, gaan in hun vakantie een fietstocht maken door de Achterhoek. Of een wandeltocht van Alpenhut naar Alpenhut. Of ze zoeken een optrekje aan het Snekermeer. Dat is veel rustiger en knusser. De luxe verveelt zo.

Een jongen drijft in een grote wastobbe over een slootje en voelt zich een Columbus, die Amerika ontdekt. Als de aardigheid van de tobbe af is wordt een roeiboot een begeerlijk bezit. Maar roeien geeft blaren in de handen en tegen de stroom op wrikken valt ook niet mee. Dan moet er een zeilboot komen. Maar als het alle dagen regent is dat ook maar flut en dan komt het verlangen op naar een motorjacht. En tenslotte zou men een drijvend kasteel willen hebben als de Britannia van de Engelse koningsfamilie, waarmee

tisch van het Schriftgezag uit, beroept zich op 1 Joh. 1 als op de magna charta van de communicatie enz. enz. en noemt de Bijbel het onmisbare inspirerende bronnenboek voor communicatie (p. 104).

De Schriftbeschouwing (met opzet kozen we weer dit woord) van Karl Barth, waar volgens de Bijbel indirect Gods Woord is, wekt juist de weerzin van deze moderne mens. Hij noemt zulk een Schriftbeschouwing „sophisticated”: wie kan hem ongelijk geven? Slechts hij, die zichzelf in slaap wiegt met te menen, dat hij op deze wijze boven de tegenstelling van orthodoxie en vrijzinnigheid is uitgekomen. Een ideaal, dat ook Kraemer voor ogen staat en wenkt. Maar het bewijs moet nog geleverd worden. Want de vrijzinnige, die eenmaal uit de beker van de zelfbeschikking des mensen heeft gedronken, weigert ook een indirect Schriftgezag te aanvaarden, en het is hem niet alleen om het even, op welke manier de lasso van de Schrift om zijn prairievrijheid wordt geslingerd, maar hij is zelfs van oordeel, dat de leer van de indirecte identiteit van Bijbel en Woord Gods een theologisch-intellectualistische spitsvondigheid is, die als intellectuele sluwheid de eenvoudige Schriftteerbiediging van het gesmade fundamentalisme niet kan verbeteren, maar slechts verslechteren. Door de achterdeur der theologische én theologisch-filosofische spitsvondigheid wordt binnengehaald, wat door de voordeur van de accommodatie en de knieval voor het modernistisch zelfbesef en voor de modernistische wetenschapsverheerlijking („daemonie” noemt Kraemer haar tegelijk met een „zegen”) was uitgeworpen. Wanneer de tijd zou aanbreken, dat Barth en verwante „Christen”-denkers zichzelf in de gelegenheid stelden, om zichzelf in deze spiegel van de moderne mens te zien, zou er een — God geve — heilzame crisis in heel dit kamp kunnen aanbreken, die met de erkenning van de simpele waarheid zou beginnen, dat geen menselijk gebruik plaats vindt zonder menselijke beschouwing over het gebruiksmiddel, en die zich zou voortzetten in de erkenning, dat de unieke plaats, die men praktisch aan de Schrift toekent, ook vraagt om de erkenning van het enig karakter dier Schrift, zo enig, dat zij meer moet zijn dan een „verslag” van goddelijke openbaringsdaden (alsof de wachters bij Jezus' graf niet als verslaggevers voor de dag komen, toen zij een leugenachtig verslag de wereld inzonden). Neen,

Prinses Margaret haar huwelijksreis heeft gemaakt.

Het lijkt me best mogelijk, dat als men zover is het verlangen weer opkomt naar de wastobbe en het slootje. Dat was toch eigenlijk nog wel zo mooi als al die zeekastelen.

Zo is het op elk gebied. 'k Heb eens gehoord van een baron of graaf die een prachtig kasteel bewoonde. Een kok of kokkin van de fijne keuken broude daar allerlei lekkernijen klaar. Hij kon daar kaviaar eten en champagne drinken. En weet u wat de baron het allerlekkerste vond? Hij kwam nogal eens bij een jachttopziener om te informeren wat er op het vuur stond. Meestal at hij graag mee. Aan een tafel gedekt met een zeiltje. Uit een heel gewoon bord. Met een prikvorkje at hij dan boerenkool met worst of zuurkool met spek. Dat vond hij lekkerder dan de lekkerste lekkernijen van het kasteel. En met een prikvorkje at hij veel genoeplijker dan met het instrumentarium van de eetzaal van zijn paleisje.

En toch zouden we wel eens willen ruilen met de „grote jongens”, de geldmagnaten, die kunnen doen wat ze willen. Die begeerte zit in ons vastgeroest. Maar onlangs las ik een verhaal, dat mij geschokt heeft. Voor een 25 jaar was er eens een vergadering geweest van allemaal „grote jongens”. Een stel bankdirecteuren, een paar industrie-magnaten, enkele leiders van grote concerns enz. Na 25 jaar heeft een journalist eens nagegaan wat er van al die mannen geworden was. Het resultaat? Een paar kwamen in een krankzinnigengesticht terecht. Enkele anderen eindigden hun leven als bankroetier. Ik meen me de naam van Ivar Kreuger, de luciferskoning te herinneren. Eén of twee kwamen in de petoet terecht. En er waren er ook een paar onder hen, die zichzelf van het leven hadden beroofd.

Toen dacht ik: Sic transit gloria mundi: Zo vergaat de roem der wereld.

Ik dacht ook aan het woord der Schrift: „Doch die rijk willen worden vallen in verzoeking en in de strik en in vele dwaze en schadelijke begeerlijkheden, welke de mensen doen verzinken in verderf en ondergang”. En de bede van Agur kwam mij in de zin: „Geef mij armoede noch rijkdom, voed mij met het brood, mij toebedeeld”.

Frater.

een gekwalificeerd verslag. Zo kwalificeerde, dat een beroep op dit „verslag” een beroep moet zijn op het einde van alle tegenspraak.

Wat er nu gebeurt, is — Kraemer spreekt graag openhartig, en ik voel mij hierin aan hem verwant — een potverteren op het orthodoxe geloof in enigheid en authenticiteit van het apostolisch getuigenis, die door het werk van de Geest van Christus zijn gegarandeerd en verschaft, en die incommensurabel zijn met al het andere ter wereld. Zodra dit geloof verdwenen is, gaat ook het Schriftgebruik in Barthianiserende en aanverwante kringen ter ziele. Deze orthodoxie leeft niet bij de gratie van de „reddingspogingen” van de „midden-orthodoxie”, maar de „midden-orthodoxie” leeft bij de gratie van het Schriftgeloof der orthodoxie, in weerwil van de theologische en theologistische krachttoeren der midden-orthodoxe „Christen”-denkers.

¹⁾ P. A. Schilpp, K. Jaspers, art. F. Kaufmann, K. Jaspers und die Philosophie der Kommunikation, S. 259.

Een woord van A. Janse

In verband met het boek van Ds Telder is een discussie begonnen over de toestand van de gestorven gelovigen. Ook „Opbouw” zal daarin een bijdrage leveren D.V. Het leek me evenwel goed toe in verband hiermee ook de stem van onze heengegane broeder A. Janse te laten horen. Hij was in de gereformeerde wereld de eerste die de principiële aanval op de grieks-scholastische mensbeschouwing heeft geopend. Wat hij in dat opzicht deed was voluit reformatorisch. Ook vanwege deze strijd is hij gehoond en veracht. Maar al meer dringt het door — mee ten gevolge van dieper Schriftonderzoek — dat Janse ook in dit opzicht goed heeft gezien. Het artikel dat ik hier overneem is te vinden in „Op den Uitkijk”, 10e Jaargang No 2. (1934). Het heeft als titel: **Het graf en de kosmische plaats van de Scheel.**

De aarde opende haren mond
en zij voeren neder...
levend ten scheel;
en de aarde overdekte hen...
Numeri 16 : 33.

Slechts een klein deel van de ontzaglijke wereldruimte wordt praktisch door ons aanschouwd. Dat ruimtebeeld is ons vertrouwd geworden. We zijn daarin thuis. We kunnen ons daarin oriënteren. We onderscheiden heel gemakkelijk boven en onder, links en rechts, Oost en West. Ons ruimtebeeld van de kamer is zo vertrouwd, dat we op de tast de dingen vinden. Ook in onze slaap houden wij het vast, zodat we bij het ontwaken, zonder de ogen te openen, weten waar de deur is. Een enkele maal hebben we gedurende de slaap niet „opgelet” — we keerden ons om zonder dat ruimtebeeld vast te houden en dan hebben we 'smorgens de sensatie, dat de kamer schijnbaar omgedraaid is.

We corrigeren dan 'smorgens ons ruimtegevoel vanzelf naar de dingen, die we als vaste punten in ons aanschouwingsbeeld kennen. We ankeren als 't ware ons ruimtebeeld aan die vaste punten. Zo kunnen wij in onze ruimte binnen onze horizon rustig leven zonder duizelig te worden van de afgronden van ruimte, die de Heer van hemel en aarde schiep.

Laat ons nu echter oppassen, dat we die vaste punten in onze aanschouwingsruimte, bijv. onze slaapkamerdeur, niet verheffen tot absolute vaste punten in de wereldruimte. In 24 uur is dat z.g. vaste punt de aardbol rond en in een jaar is het meteen door de wereldruimte om de zon heen gewenteld.

Het is dus niet geoorloofd om vaste punten in onze aanschouwde ruimte te doen doorgaan voor vaste punten ten opzichte van de zon bijv.

Precies zo is het ook met ons **boven** en **onder**. Als ik een reis om de wereld maak, dan houd ik mijn praktische ruimte-aanschouwing vast, dat de aarde „beneden” en de hemel „boven” is. Dat is ook juist.

Maar in werkelijkheid ben ik toch in Australië precies omgekeerd ten opzichte van mijn stand in Europa.

Er zijn veel mensen, die maar nooit kunnen begrijpen, hoe men in Australië „met de voeten tegen de aarde en met het hoofd omlaag” kan lopen. Wanneer deze mensen in Australië komen, denken ze weer, dat men in Europa zo onbegrijpelijk doet.

Waar zit hun fout?

Zij hebben hun „beneden” van hun aanschouwingsruimte **doorgetrokken door heel de aarde**, ver buiten hun horizon, en zo komen zij tot de ongerijmdheid, dat de mensen „eigenlijk” in Australië met het hoofd naar „beneden” moeten lopen. Wij mogen ons „beneden”, dat juist is in onze ruimte binnen onze horizon, niet doen gelden voor de gehele aarde, gezwegen nog van de wereldruimte.

Met Oost en West in ons aanschouwingsbeeld is 't al net zo. Wanneer iemand van hier op reis gaat naar 't Oosten — en een ander naar 't Westen, dan zien wij ze in tegengestelde, horizontale richting van elkander gaan. Wie nu dat aanschouwingsbeeld vasthoudt, kan berekenen, dat zij, als zij zo doorgaan, nooit meer elkander ontmoeten.

En toch komen ze ergens in Japan elkaar weer tegen. Dat bewijst, dat ons Oost en West in onze aanschouwing niet geldt voor de gehele aarde. Wat wij menen, dat onmogelijk bij elkaar kan komen, dat blijkt geografisch wel elkander te ontmoeten.

Dit moet ons toch zeker wel voorzichtig maken om niet onze ruimte-aanschouwing door te **denken** over de gehele wereldruimte.

Onze vaste punten blijken in de wereldruimte allesbehalve vast te liggen. Ons „boven” en „onder” gaat zelfs niet door voor de gehele aarde. Evenmin ons Oost en West.

Ons aanschouwingsbeeld van onze ruimte is niet vals of gebrekkig — maar we mogen er geen diensten van vergen, die het niet vervullen kan. We moeten ons praktisch ruimtebeeld, dat tot onze horizon reikt, en ons **denken** en **rekenen** omtrent de aarde en de verdere wereldruimte niet door elkander halen.

De Heilige Schrift spreekt praktische taal — zij geeft geen theoretisch-wetenschappelijke stellingen. Daarom vinden we er geen beschrijving van de bolvorm der aarde, van de banen der hemellichamen, noch van scheikundige formules, noch van de bloedsomloop, hoewel dit alles werkelijk Gods grote scheppingswerken zijn.

Dit geldt ook voor de taal der Heilige Schrift omtrent de Scheool. Telkens weer wordt van de Scheool gesproken als van een plaats ergens in de kosmos. Dat daar een bepaalde ruimtebeschouwing is, dat staat ook vast.

Maar de ruimteaanschouwing ginds en het ruimtebeeld van ons, hier, worden niet met elkander in kosmisch ruimteverband gebracht. Wij kunnen geen lijn trekken in de richting van de Scheool.

Zoals iemand hier in Europa naar beneden wijst en in Australië komende precies hetzelfde doet vanuit zijn aanschouwingsbeeld, zonder er notitie van te nemen, dat hij **kosmisch ruimtelijk** net in tegengestelde richting wees — zo spreekt ook de Heilige Schrift van de plaats en de diepten van de Scheool, van de poorten, de grendels der onderwereld, van de afdelingen in de Scheool, **zonder er notitie van te nemen in welk ruimtelijk kosmisch verband wij deze aan-**

schouwingsruimte moeten denken met onze aanschouwingsruimte.

Die twee staan **onverbonden** naast elkaar zoals ook de aanschouwingsruimte van Australië en Europa **practisch** niet kosmisch verbonden zijn. Nu heeft de wetenschap ons de bolvorm der aarde leren **kennen** en voorstellen. Zo **denken** we beide punten weer in het verband. Maar er is geen wetenschap, die ons het kosmisch ruimteverband tussen 't **hier** en de **Scheool** kan berekenen en construeren. Wie de Heilige Schrift hoort als geloofwaardige praktische taal ook op dit punt, die zoekt dan ook niet zulk een verband. Niet omdat het niet zou bestaan in de ruimte van de kosmos — maar omdat het niet is geopenbaard.

Wanneer een Amsterdammer zijn kinderen uitgeleide doet voor de reis naar Indië en hij start de boot na vanuit IJmuiden, dan ziet hij hen in 't Westen uit zijn gezicht verdwijnen. Een min of meer vaag ruimtegevoel zal hem dan bijblijven, dat ze nu daarginds „achter” IJmuiden zijn. Zo is het ook goed. Voor zijn ruimte-aanschouwing is het ook zo.

Wanneer die man nu echter lust krijgt om de kosmische plaats van z'n familie eens precies te berekenen met behulp van kaart en instrumenten, dan bemerkt hij, dat hij **niet** naar IJmuiden, maar eerder in de richting van Naarden moet zien. En dan niet horizontaal, doch... schuinweg, bijna verticaal, de vloer in!

Onze familie onder de vloer! Deze werkelijkheid is griezelig voor onze ruimte-aanschouwing. 't Beeld van onderstbovenlopende mensen komt weer in ons ruimtebeeld. We voelen, dat het niet past, al is 't kosmisch nog zo werkelijk. En we houden 't maar liefst met de praktische voorstelling, dat ze „achter IJmuiden” zich op de oppervlakte der aarde bevinden. Dat is het recht van ons ruimtebeeld. En de gedachte, dat zij zich gelijkvloers bevinden, is bovendien juist dan... onder de vloer.

Alleen als we de kosmische plaats gaan construeren, dan is 't onder de vloer. Maar wij moeten in de praktijk niet gaan doen alsof we van de maan af ons aardbolletje bespieden. Er is ongetwijfeld een „kijk op de aarde”, vanaf de maan en dat is zeker wel „breder” kijk dan de onze hier. Voor sterrekundigen ook zeker wel eens aardig en leerzaam.

Maar praktisch is 't beter voor ons om maar binnen onze eigen horizon de ruimte te „aanschouwen”.

Waarheen zagen we in ons ruimtebeeld onze doden gaan?

Naar beneden, in de aarde, in het graf.

Dat is de laatste aanschouwing voor ons.

Daarbij sluit de Heilige Schrift zich aan.

De doden dalen neder in het graf. En achter, onder dat graf is de Scheool. Vergelijk: achter IJmuiden is Indië.

En zoals de vader 't niet begeert om met globe en instrumenten de kosmische plaats, van z'n kinderen in Indië onder de vloer aan te wijzen — zo begeren wij niet de kosmische plaats van de Scheool te berekenen. Daar komt nog bij, dat de wetenschap ons de geographische plaats van Indië nog kan aanwijzen, maar dat zij voor de bepaling van de Scheool geen enkel instrument bezit.

Zoals dus de vader wijst naar IJmuiden en terecht mag zeggen: daarheen zijn zij gegaan — zo mogen wij van onze geliefden zeggen: daarheen hebben wij ze uitgedragen en dan wijzen we naar de begraafplaats, zonder nu curieuselijk te gaan onderzoeken, wáár dan ergens in de geweldige wereldruimte God hen heeft geplaatst. Zo doet ook de Heilige Schrift.

Als in Numeri 16 vermeld wordt, dat zij levend ten Scheool voeren in de aarde, dan is daar de laatste waarneming vanuit onze praktische ruimteaanschouwing gegeven. Wie op deze aanschouwing constructies gaat bouwen, dat bijv. de Scheool zich in de aarde **moet** bevinden, die loopt hetzelfde gevaar als de man, die de Australiërs zijn „beneden” opdringt. Als hij dan consequent is, zal hij ook de hemel, waar Christus is, vlak boven **zijn** hoofd bepalen. Dat is zeer juist als we 't doen op de manier van de vader in IJmuiden: dáárheen is onze Heer gegaan. Maar 't is geheel dwaas en hoogmoedig om de werkelijke kosmische plaats van Christus als mens door speculatie te willen vinden boven zijn hoofd.

De doden, die in de Here stierven, zijn bij de Here in de hemel. Er moet dan gemeenschap zijn tussen de plaats van het dodenrijk en de plaats waar de Here is.

Ons „beneden” in het graf en „boven” in de hemel uit onze aanschouwingsruimte komen nimmer bij elkaar, maar dat behoef ook niet. Ons Oosten en Westen gaan ook uit elkander en eerst het kennen van de bolvorm der aarde doet ons begrijpen, dat ze toch elkander ontmoeten.

Dat iemand in het dodenrijk en ook tegelijk bij de Here kan zijn, dat kan geen **wetenschappelijke** stelling ons verklaren. Dat nemen we eenvoudig voor vast en zeker aan, omdat de Here, voor wie de Scheool naakt en geopend ligt, in Zijn Woord daarover heeft gesproken.

Daarom blijven wij onze doden nastaren in het

graf, zoals de vader zijn kinderen „achter IJmuiden” in Indië ziet.

Daarom blijven wij onze Here Jezus Christus nastaren naar de hemel, dáárheen is Hij gegaan.

En we geloven Hem, dat Hij Zijn kinderen bij Zich heeft genomen, totdat Hij wederkomt.

Denk u nogmaals na jaren de vader in IJmuiden aan zee. Zijn kinderen komen uit Indië terug.

En zijn ruimtebeeld blijkt toch niet zo geheel verkeerd te zijn geweest, want daarheen vertrokken ze — en vandaar komen zij terug.

Zo zullen de eenvoudige Christenen, die zich hielden aan hun eenvoudig ruimtebeeld, hun Heer werkelijk op de wolken zien komen.

En zij zullen dan hun geliefden, die zij zich voorstelden „in” en „achter” het graf, ook werkelijk uit het graf zien opkomen.

Als de Scheool de poorten moet openen, dan komen zij „uit de graven” weer in onze aanschouwingsruimte terug.

Zo blijkt dan ook hier weer de voorstelling der Heilige Schrift van het dodenrijk achter het graf de gewone **practisch** juiste te zijn, die ook praktisch uitkomt en die nochtans aan de nieuwsgierigheid naar de **kosmische plaats** geen enkel gegeven verraadt.

C. V.

KERKNIEUWS

Beroepen te Amersfoort: K. Deddens te Leerdam.

Afscheid en Intree: Ds E. T. van den Born nam afscheid van de Kerk van Amersfoort-Centrum. Hij preekte daarbij over Ef. 2: 19-22. Zondag j.l. werd Ds v. d. Born bevestigd als predikant van de Geref. Kerk te Helpman door Ds J. A. Vink. Deze koos als tekst voor zijn bevestigingspreek 2 Kor. 10: 3-6. De intreetekst van Ds v. d. Born was Ef. 4: 7-16.

Delft. De aanvangersuren van de kerkdiensten zijn met ingang van 18 sept. 1960: 10 uur en 5 uur.

Ds H. Knigge, die door de Canadese Geref. Kerken wordt uitgezonden voor de zendingsarbeid op Nieuw-Guinea is aldaar aangekomen. Ds Knigge zal zich D.V. te Kagaiert vestigen.

Adressen. Het scribaat van de Gereformeerde Kerk van Vlaardingen van de Heer W. Geukema, Prins Hendriklaan 2 te Vlaardingen is overgegaan op: M. van Houwelingen, van de Heimstraat 42, **Vlaardingen**, telefoon 01898-7884.

Het adres van de diakonie van de Geref. Kerk van Zutphen is: I. Bode, Oranjelaan 27, **Warnsveld**.

Het adres van de scriba van de Geref. Kerk van Zwolle is thans: H. Schriemer, van Galenstraat 38, Zwolle.

BINNENKORT VERSCHIJNT:

GEEF REKENSCHAP! Afscheidsrede na 47-jarige ambtsbediening, uitgesproken op woensdag 14 sept. in de Noorderkerk te Groningen door Ds D. VAN DIJK. Met losse foto. Prijs ± f 1.90.

BOEKHANDEL BEN DOORNBOS
O. Kijk in 't Jatstraat 59, Groningen

Regelprijs 20 cent per m.M.

Bij contract reductie.

ADVERTENTIE-TARIEF:

FAMILIEBERICHTEN:

Regelprijs 15 cent per m.M.

Abonnementen s.v.p. bij vooruitbetaling door storting op giroreken. 233117 t.n.v. Drukkerij Steenbergen, Zeist, met vermelding voor „Opbouw”.

Abonnementsprijs: f 5.- p. halfj. - f 10.- p. j. Studenten abonnement f 6.- per jaar.

Losse nummers 25 cent. Buitenland: f 6.25 per halfjaar - f 12.50 per jaar.

Drukkerij Steenbergen

ZEIST - TELEFOON 03404-2452

Periodieken

Boekwerken

Handelsdrukkerij